Unge i uddannelsesforberedende tilbud i Københavns Kommune

Juli 2017

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

INDHOLD

Unge i uddannelsesforberedende tilbud i Københavns Kommune

1	Resumé	4
2	Indledning	6
2.1	Undersøgelsens formål og fokus	6
2.2	Design og metode	6
3	Hvem er de unge, og hvordan orienterer de sig mod uddannelse?	9
3.1	Karakteristika på tværs af de interviewede unge	9
3.2	Tre orienteringer mod uddannelse	11
4	Hvad spænder ben for de unge?	16
4.1	Skolegang og uddannelse	17
4.2	Systemet omkring de unge	22
4.3	Familie- og livssituation	26
5	Virksomme elementer i et fremtidigt system	31
5.1	Rummelige læringsmiljøer	32
5.2	Vejledning til et meningsfuldt projekt med uddannelse	37
5.3	Tid og rum til at modnes	39
5.4	Inkluderende ungemiljøer	40
	Appendiks A – Litteraturliste	43

1 Resumé

Denne rapport præsenterer resultater fra en undersøgelse blandt unge uden ungdomsuddannelse i Københavns Kommune. Undersøgelsen er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for Børne- og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune (BUF).

Relevans, faglig kontekst og målgruppe

Formålet med undersøgelsen er at beskrive den gruppe unge, der har erfaringer med forberedende tilbud, herunder hvilke barrierer der påvirker de unges muligheder for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, samt hvilke behov de unge har, og hvilke elementer i uddannelsessystemet der imødekommer disse behov.

Undersøgelsen tager afsæt i kvalitative, individuelle interviews med unge, der har erfaringer med forberedende tilbud, og en workshop med professionelle omkring unge i de forberedende tilbud. Desuden er perspektiver fra den nationale undersøgelse *De unge i målgruppen for de forberedende tilbud* (EVA 2016) blevet inddraget i det analytiske arbejde.

Resultater

Rapporten viser, at de interviewede unge er stærkt orienterede mod uddannelse. Der er blandt de unge en klar bevidsthed om, at uddannelse er en nødvendighed i det danske samfund. Samtidig er der centrale forskelle med hensyn til, hvordan de unge forholder sig til valget af en ungdomsuddannelse. Rapporten præsenterer derfor tre grupper af unge, der orienterer sig forskelligt mod en ungdomsuddannelse:

- *De foreløbigt afklarede unge* har et klart defineret projekt med uddannelse, der retter sig mod en bestemt profession, men mangler fx almenfaglige kompetencer
- *De gymnasiepressede unge* har typisk påbegyndt gymnasiale uddannelser ad flere omgange, men falder fra som følge af sociale eller personlige barrierer
- *De uddannelsesflakkende unge* har typisk påbegyndt forskellige erhvervsuddannelser, men falder fra, fordi de ikke er afklarede med hensyn til, hvilken ungdomsuddannelse de ønsker.

Rapporten peger desuden på en række forhold i de unges liv, der på den ene eller den anden måde spænder ben for dem på deres vej igennem uddannelsessystemet og bliver barrierer for deres påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Disse forhold grupperes i undersøgelsen i følgende tre kategorier: 1) Skolegang og uddannelse, 2) Systemet omkring den unge og 3) Familie- og livssituation.

Endelig fremhæver rapporten fire elementer på tværs af grundskole, forberedende tilbud og ungdomsuddannelse, som ifølge både de interviewede unge og de professionelle understøtter de unges motivation, læring og fastholdelse og herved imødekommer de unges behov med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. De fire elementer er:

- *Rummelige læringsmiljøer,* herunder undervisning, der tager udgangspunkt i den enkelte unge, gode relationer til voksne og fleksible rammer i tilbuddene
- *Vejledning til et meningsfuldt projekt med uddannelse,* herunder vejledning, der hjælper den unge med at lægge en meningsfuld plan for vejen mod ungdomsuddannelse eller udfordrer den unges plan for ungdomsuddannelse
- *Tid og rum til at modnes,* herunder forberedende tilbud med rammer, der er meningsfulde for de unge og giver plads til, at de kan gennemgå en modningsproces, der gør dem klar til en ungdomsuddannelse
- *Inkluderende ungemiljøer,* herunder ungemiljøer, hvor de unge oplever, at der er plads til og accept af deres forskellige barrierer og behov.

Elementerne er eksempler på forhold og former for undervisning, der giver de unge faglige succesoplevelser og imødekommer deres behov og barrierer, så disse ikke kommer til at overskygge de unges læring eller lyst til læring, men i stedet bringer dem tættere på en ungdomsuddannelse.

Om datagrundlaget

Undersøgelsen bygger på data fra 19 kvalitative, individuelle interviews med unge, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse lige efter 9. klasse, og som alle har erfaringer med forberedende tilbud samt data fra en perspektiverende workshop med professionelle omkring de unge i de forberedende tilbud. De kvalitative interviews og workshoppen bidrager til at give et dybdegående indblik i de problematikker, der gør sig gældende hos de unge. Herunder de unges barrierer og behov med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Desuden bidrager data til at belyse de elementer på tværs af uddannelsessystemet, der påvirker de unges motivation, læring og fastholdelse positivt.

2 Indledning

Borgerrepræsentationen i Københavns Kommune har afsat midler til en investering i udskolingen, med henblik på at flere københavnske unge går i gang med og gennemfører en ungdomsuddannelse. Som led i dette arbejde udarbejder Børne- og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune (BUF) en analyse, som har til formål at afdække, om der i tilstrækkelig grad er et match mellem på den ene side de uddannelsesforberedende tilbud og på den anden side forudsætninger og behov hos københavnske unge, der ikke går direkte fra 9. klasse til en ungdomsuddannelse og gennemfører denne.

2.1 Undersøgelsens formål og fokus

Med henblik på at tilvejebringe et solidt analysegrundlag har BUF bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at udarbejde en kvalitativ undersøgelse, der beskriver barrierer og behov hos københavnske unge, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse lige efter 9. klasse.
Undersøgelsen har fokus på de unges barrierer og behov med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse og på de motiverende faktorer, der fastholder unge i de uddannelsesforberedende tilbud. Herunder sætter undersøgelsen fokus på:

- De unges forudsætninger og barrierer med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse
- De unges udbytte af de uddannelsesforberedende tilbud og deres tanker om fremtiden
- De unges behov med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen er gennemført før regeringens udspil om en ny forberedende grunduddannelse, og udspillet er derfor ikke indtænkt i undersøgelsen. BUF vil supplere denne undersøgelse med en kvantitativ registeranalyse, der skal kortlægge ikke-uddannelsesparate unge på en række parametre.

2.2 Design og metode

I undersøgelsen inddrages følgende datakilder, som beskrives i dette afsnit:

- Kvalitative, individuelle interviews med unge
- Input fra professionelle omkring unge i de forberedende tilbud fra en perspektiverende workshop
- Perspektiver fra en national undersøgelse af målgruppen for forberedende tilbud, *De unge i målgruppen for de forberedende tilbud* (EVA 2016).

Kvalitative interviews med unge

EVA har gennemført individuelle interviews med 19 unge i alderen 15-22 år, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse lige efter 9. klasse, og som alle har erfaringer med forberedende tilbud.

De unge er blevet rekrutteret af BUF ud fra kriterier, der er blevet formuleret i et samarbejde mellem EVA og BUF. I forbindelse med udarbejdelsen af rekrutteringskriterierne har der været fokus på at sikre maksimal variation blandt de interviewede unge. Dermed er de unge rekrutteret, så den samlede gruppe består af:

- Unge, der er i gang med et uddannelsesforberedende tilbud efter at have afsluttet 9. klasse
- Unge, der tidligere har været i et uddannelsesforberedende tilbud, men som på rekrutteringstidspunktet ikke er i gang med en ungdomsuddannelse eller et forberedende tilbud
- Unge med erfaring fra 10. klasse
- Unge med erfaring fra ungdomsskolens heltidsundervisning
- Unge med erfaring fra en produktionsskole
- Unge med anden etnisk baggrund end dansk
- Unge, der er blevet vurderet uddannelsesparate ved udgangen af 9. klasse, og unge, der ikke er blevet vurderet uddannelsesparate ved udgangen af 9. klasse
- Ligelig fordeling af kvinder og mænd.

Endelig har der været fokus på social udsathed, så ikke kun de mest ressourcestærke unge i målgruppen er repræsenteret i undersøgelsen.

Narrative interviews med forløbsperspektiv

For at belyse undersøgelsesspørgsmålene med tilstrækkelig dybdegående viden om de unges erfaringer med forberedende tilbud er der gennemført narrative, individuelle interviews med de unge. Interviewene er blevet gennemført på baggrund af en semistruktureret interviewguide, der fokuserer på de unges baggrund og uddannelsesforløb, herunder oplevelser af barrierer, succeser og behov med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Interviewene er alle tilrettelagt ud fra en narrativ tilgang, som har udforsket den enkelte unges fortælling om sit eget forløb. Under interviewene har interviewer tegnet den unges forløb på en tidslinje, mens den unge i kronologisk rækkefølge har fortalt om de uddannelsesforberedende tilbud, som han eller hun har deltaget i. Den visuelle tidslinje har været med til at hjælpe de unges hukommelse på vej med hensyn til deres forløb, samtidig med at den har bidraget til at skabe et overblik over de aktiviteter, den unge har deltaget i, hvilket interviewer under interviewet løbende har spurgt ind til. Derudover har tidslinjen fungeret som et såkaldt fælles tredje, der har gjort det muligt at komme ind på emner, der er følsomme for de unge.

Perspektiverende workshop med professionelle omkring unge i de forberedende tilbud

EVA har desuden afholdt en perspektiverende workshop for en bred skare af professionelle omkring de unge fordelt på UU-vejledere, 10.-klassevejledere, vejledere og undervisere på produktionsskoler samt lærere fra 10. klasse og ungdomsskolens heltidsundervisning. Workshoppen har taget afsæt i pointer fra interviewene med de unge.

På workshoppen blev de professionelle præsenteret for undersøgelsens foreløbige resultater. På baggrund af præsentationen fik de professionelle mulighed for at komme med deres perspektiver på de interviewede unges oplevelser af barrierer og behov samt deres input til eventuelle forandringer i uddannelses- og vejledningssystemet, som kan ruste flere københavnske unge til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Perspektiverne fra workshoppen er efterfølgende blevet inddraget i rapporten.

National undersøgelse

Resultater fra rapporten *De unge i målgruppen for de forberedende tilbud* (EVA 2016), som EVA udarbejdede for Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017), er løbende blevet anvendt til at perspektivere analyser og resultater i den aktuelle undersøgelse. Dvs. at denne rapport om barrierer og behov hos københavnske unge understøttes af resultater fra en undersøgelse af samme målgruppe på nationalt plan.

Analyse og produkter

Denne rapport giver et dybdegående indblik i de problematikker, der gør sig gældende hos de unge. Rapporten bygger på i alt 19 kvalitative, individuelle interviews med unge, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse lige efter 9. klasse, og som alle har erfaringer med forberedende tilbud. Interviewene er blevet transskriberet, hvorefter de systematisk er blevet kodet ud fra tematikkerne i interviewguiden. Datamaterialet er herefter blevet grupperet efter de enkelte temaer og analyseret på tværs af de enkelte unge. Derudover bidrager perspektiver fra de professionelle omkring de unge med nuancer til rapportens analyser og konklusioner.

Analysen fremhæver de unges oplevelser af forskellige barrierer og virksomme elementer i uddannelsestilbud, og deres orientering mod uddannelse. De interviewede unge udgør en differentieret gruppe, med hensyn til barrierer og behov og deres orientering mod uddannelse. Idet analysen har til hensigt at tilvejebringe en dybdegående beskrivelse af københavnske unge, som ikke har en ungdomsuddannelse, kan de pointer, der fremdrages i rapporten, være med til at nuancere og perspektivere forståelsen af de problemstillinger, der gør gældende. Men det er ikke muligt på baggrund af analyserne at kvantificere de enkelte fund og pege på udbredelsen af den enkelte problemstilling.

Gennemførelse af undersøgelsen

Undersøgelsen er gennemført af en projektgruppe på EVA bestående af evalueringskonsulent Anne Kyed Vejbæk (projektleder), evalueringskonsulent Mathilde Jensen og chefkonsulent Pernille Hjermov. Desuden har evalueringsmedarbejder Signe Gaden været tilknyttet undersøgelsen.

3 Hvem er de unge, og hvordan orienterer de sig mod uddannelse?

De interviewede unge udgør en differentieret gruppe med individuelle fortællinger og begrundelser for de valg, de har truffet (eller ikke truffet) på deres vej igennem uddannelsessystemet. Der er forskellige årsager til, at de unges forløb ser ud, som det gør, og hvor de er på vej hen.

På tværs af de unges fortællinger ses tre grupper af unge, der er karakteriseret ved forskellige tilgange og orienteringer med hensyn til valg af ungdomsuddannelse. Disse grupper kan beskrives som 1) de foreløbigt afklarede unge, 2) de gymnasiepressede unge og 3) de uddannelsesflakkende unge. Samtidig er der dog en række karakteristika, der gør sig gældende på tværs af alle de interviewede unge. De tre orienteringer samt de tværgående karakteristika beskrives i de følgende afsnit.

3.1 Karakteristika på tværs af de interviewede unge

På tværs af de tre grupper af unge og de forskellige orienteringer mod uddannelse er der en række karakteristika, som tilsyneladende generelt præger de unges orientering mod uddannelse. De karakteristika, der går igen blandt de unge, er følgende:

- De unge vil have en uddannelse.
- De unge vil ikke sakke bagud i forhold til uddannelse sammenlignet med jævnaldrende.
- De unge vil ikke stå stille mellem uddannelsesaktiviteter.

De interviewede unge udtrykker typisk, at de ønsker at få en ungdomsuddannelse og på længere sigt blive knyttet til arbejdsmarkedet. De unge er meget bevidste om, at uddannelse er af afgørende betydning i det danske samfund. Fx fortæller en ung:

> Uddannelse er det vigtigste, for ellers kan man ikke leve i nutidens Danmark. Det er præget af, at man skal have en uddannelse og et job. Det er stressende med uddannelse.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende[1])

Oplevelsen af et krav om uddannelse kan virke stressende på de unge, men samtidig ønsker de alle at få en ungdomsuddannelse og fremhæver, at de ikke ønsker at få et arbejde, der ikke kræver en uddannelse. De unge refererer her til blandt andet familie, venner og bekendte, der har et ufaglærte arbejde, og som fx er nedslidte af hårdt fysisk arbejde.

[1] Begreberne uddannelsesflakkende, afklaret og gymnasiepresset refererer til, hvordan den unge orienterer sig mod uddannelse. De tre orienteringer præsenteres i afsnit 3.2 Tre orienteringen mod uddannelse.

Ligesom de unge udtrykker et klart ønske om uddannelse, er et andet gennemgående træk på tværs af de interviewede unge, at de oplever at være sakket bagud i forhold til deres jævnaldrende, fordi de ikke er gået den lige vej fra grundskolen til en ungdomsuddannelse. En af de unge, som på interviewtidspunktet var på produktionsskole, fortæller:

> Jeg vil starte på HF efter sommer, for nu vil jeg fremad. Nogle vil sige, at jeg har spildt to år, fordi jeg tog 10. og nu er her. Jeg vil gerne være færdig samtidig med mine venner. Jeg vil nok føle mig ældre end dem, jeg kom i klasse med, hvis jeg skulle starte på gymnasiet her efter sommer. Så ville jeg fylde 19 i 1. g og gå med nogle, som er 15-16 år, samtidig med at jeg ville se mine venner, som tog i gymnasiet direkte, være færdige eller i 3. g. Man tænker over det, og det vil være mærkeligt.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Det er særligt unge, for hvem der er gået mere end et år, siden de afsluttede 9. klasse, og som ikke på interviewtidspunktet er i gang med en ungdomsuddannelse, der føler sig pressede af jævnaldrende. Omvendt giver de unge, der er fortsat direkte i 10. klasse efter 9. klasse, og som på interviewtidspunktet stadig er i gang med dette, ikke udtryk for samme pres. Det synes på den måde at være acceptabelt at bruge et år ekstra i 10. klasse, mens unge, der er mere end et år bagefter deres jævnaldrende (fordi de fx er droppet ud af en ungdomsuddannelse og nu er i et forberedende tilbud), oplever at sakke bagud og af den grund føler sig pressede.

Et tredje gennemgående træk på tværs af de interviewede unge er, at de unge ikke ønsker at stå stille, når de er faldet fra en uddannelse. Der er flere eksempler på unge, der selv tager initiativ til at komme videre i uddannelsessystemet, fx ved selv at opsøge UU-vejledning eller besøge produktionsskoler for efterfølgende at kontakte UU-vejledningen for at undersøge, om de kan blive visiteret. De unge beskriver, at de har lyst til at komme videre. For nogle unge er ønsket om ikke at stå stille en konsekvens af negative oplevelser i forbindelse med tidligere pauser fra uddannelsestilbud. Flere unge beskriver, at rutiner og faste rammer forsvinder fra deres hverdagsliv, når de ikke er i gang med noget, og at det derfor kan blive svært at komme i gang igen:

> Jeg har prøvet at stå stille og komme i gang igen, og det er svært. Hvis man ikke har lavet noget i et stykke tid og er stået op, når man vil, eller ikke har sovet, så falder man ud af den, og når man skal tilbage til faste vaner, så er det svært. Især med søvn. Man ved ikke, hvornår man kan sove, og om man kan sove. Jeg gad ikke sidde fast i et hul. Det er jeg også for gammel til.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Som følge af et ønske om at være i gang fortæller de unge, hvordan de ofte selv kontakter UU-vejledningen efter få dages pause. Ud over selv at opsøge UU-vejledningen og de forberedende tilbud er der eksempler på, at unge selv finder frem til og opsøger fx lektiehjælp og hjælp til jobsøgning. Det virker dog ofte tilfældigt, at de unge stifter bekendtskab med netop disse tilbud. Enten hører de om tilbuddene ved et tilfælde igennem familie og venner, eller også finder de tilbuddene via sociale medier som fx Facebook.

Nogle unge understreger, at de ikke har haft et problem med, at de selv skulle opsøge UU-vejlederen og de forberedende tilbud, men de pointerer samtidig, at ikke alle unge er selvstændige i samme grad, og at nogle har brug for at blive holdt mere i hånden og få hjælp til at finde og kontakte forskellige tilbud.

3.2 Tre orienteringer mod uddannelse

Som beskrevet ovenfor kan der blandt de interviewede unge identificeres tre grupper, som orienterer sig mod uddannelse på forskellige måder. De tre typer er med til at tegne et billede af de unges oplevelser af, hvor de befinder sig med hensyn til uddannelse og fremtid.

Tre uddannelsesorienteringer

1. De foreløbigt afklarede unge

Disse unge orienterer sig mod en bestemt profession. De har et defineret mål og ved, hvilken ungdomsuddannelse de skal arbejde hen imod, men de mangler fx de faglige kompetencer, der giver adgang til uddannelsen.

2. De gymnasiepressede unge

Disse unge er vurderet uddannelsesparate til en gymnasial uddannelse og starter typisk på gymnasiet lige efter 9. klasse, men ender med at falde fra som følge af sociale eller personlige barrierer.

3. De uddannelsesflakkende unge

Disse unge har typisk påbegyndt en række ungdomsuddannelser, men er faldet fra igen, fordi de ikke er afklarede med hensyn til, hvilken ungdomsuddannelse de ønsker.

De tre uddannelsesorienteringer findes på tværs af de interviewede unge og deres fortællinger. Det er imidlertid vigtigt at understrege, at de unges uddannelsesorienteringer kan være overlappende, ligesom en ungs uddannelsesorientering kan ændre sig over tid, fx kan en ung, der tidligere var gymnasiepresset, nu være foreløbigt afklaret. Nedenfor beskriver vi, hvad der karakteriserer de tre orienteringer mod uddannelse, som vi finder i de unges fortællinger.

De foreløbigt afklarede unge

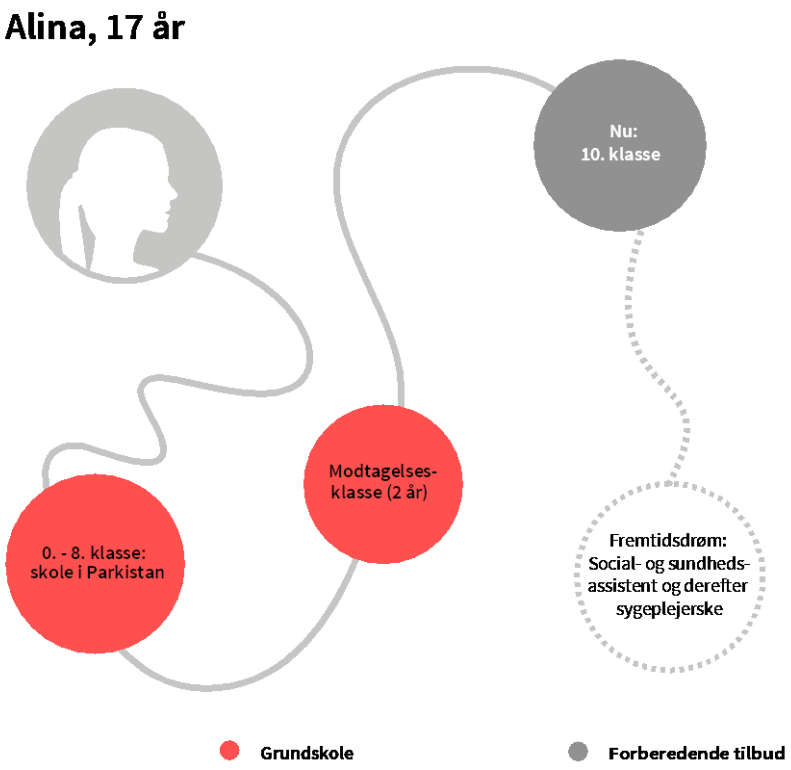
En gruppe er meget målrettede mod en bestemt profession og ved også, hvilken ungdomsuddannelse de ønsker, men oplever forskellige barrierer for at påbegynde eller gennemføre denne ungdomsuddannelse.

Nogle af de foreløbigt afklarede unge mangler en række almenfaglige kompetencer, før de kan begynde på den ungdomsuddannelse, der skal føre dem til deres planlagte profession. Det gælder fx unge med indlæringsvanskeligheder eller unge med anden etnisk baggrund end dansk, som kun har været i Danmark i en kort årrække, og som arbejder på at forbedre deres danskkompetencer og karakterer i forbindelse med folkeskolens afgangsprøve. Blandt disse unge ønsker nogle fx at blive frisør eller mediegrafiker, mens andre fx ønsker at få et arbejde, hvor de hjælper andre mennesker. Deres plan kan fx være at starte på en social- og sundhedsskole for derefter at blive sygeplejerske. Fælles for disse unge er en fortælling om, at de eller en af deres nærmeste på et tidspunkt har modtaget hjælp fra en lærer, pædagog eller sygeplejerske, og at de nu ønsker at hjælpe andre, ligesom de selv eller en af deres nærmeste er blevet hjulpet.

Blandt de unge, der er orienteret mod en profession, er der også nogle, der ikke mangler almenfaglige kompetencer for at komme ind på en ungdomsuddannelse. Disse unge beskriver sig selv som kreative og fortæller, at de drømmer om fx at komme på musikkonservatoriet eller at blive forfatter. Denne gruppe oplever i de forberedende tilbud at have fundet et sted, hvor der er plads til, at de kan dyrke deres kreative interesser og forbedre chancerne for at komme ind på drømmeuddannelsen.

Nedenfor vises en forløbstegning af Alinas uddannelsesforløb. Alina er 17 år og går på interviewtidspunktet i en 10.-klasse for unge, som er kommet til Danmark inden for de sidste par år. Alina fortæller, at hun sætter stor pris på, at piger og kvinder i Danmark har mulighed for at uddanne sig og få et arbejde. Hun drømmer selv om at blive sygeplejerske, så hun kan hjælpe andre mennesker. Alinas forløb er et eksempel på et uddannelsesforløb for en foreløbigt afklaret ung, der endnu ikke har tilstrækkelige almenfaglige kompetencer til at begynde på den ønskede ungdomsuddannelse.

GRAFIK. 3.1

De gymnasiepressede unge

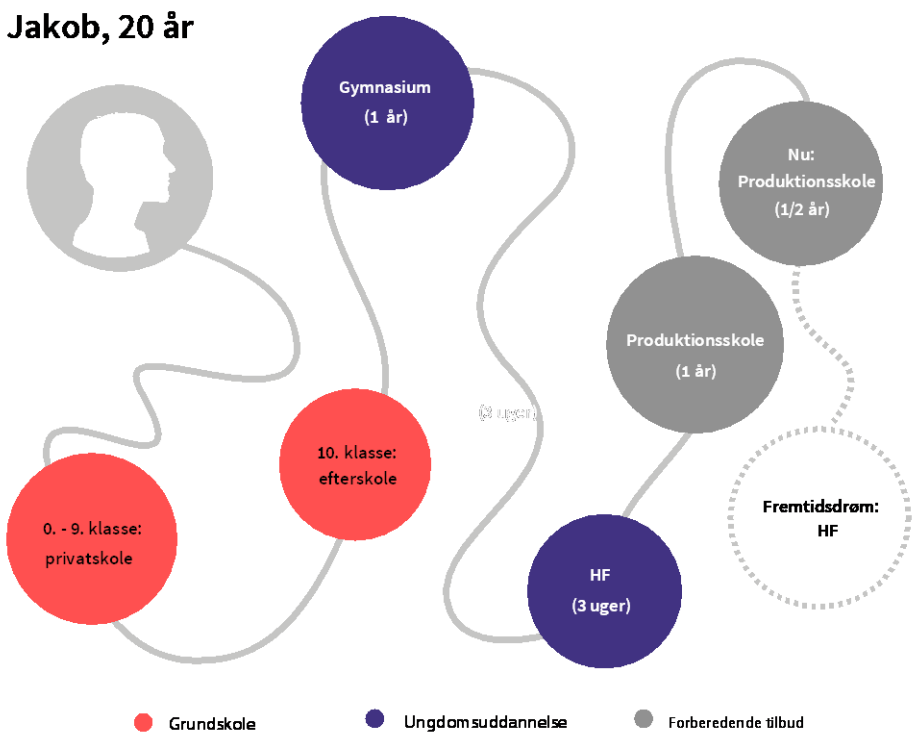
En anden gruppe blandt de interviewede unge er meget orienterede mod gymnasiet. De unge går på interviewtidspunktet typisk på en produktionsskole, men fortæller, at de tidligere er startet på en eller flere gymnasiale uddannelser. Disse unge er ofte blevet vurderet uddannelsesparate til gymnasiet, og som følge heraf oplever de, at der er en forventning fra omverdenen, herunder både kammerater, familie, lærere og vejledere, om, at de skal vælge gymnasiet.

De interviewede unge, der beskrives som gymnasiepressede, begyndte typisk i gymnasiet lige efter 9. klasse eller efter et år på efterskole, men efter nogen tid faldt de fra. En gruppe unge begrunder frafaldet med, at det faglige niveau på gymnasiet var højere, end de forventede, og at de ikke kunne følge med på dette niveau, mens andre unge forklarer, at de faldt fra som følge af personlige årsager som fx depression eller angst. En tredje gruppe fortæller, at årsagen til, at de stoppede, var, at de ikke passede ind i fællesskabet på gymnasiet, der ofte var centreret om at feste meget og drikke alkohol.

De gymnasiepressede unge oplever ikke, at der er andre reelle alternativer til gymnasiet for dem. Dette kommer blandt andet til udtryk, når de unge fortæller, at de på trods af et eller flere mislykkede forsøg med de gymnasiale uddannelser stadig har planer om at starte på en gymnasial uddannelse efter afsluttet forberedende tilbud. Samtidig fortæller flere gymnasiepressede unge, at de oplever, at gymnasiale uddannelser giver dem flere muligheder for at tage en videregående uddannelse, end fx en erhvervsuddannelse gør. Dermed er det også muligheden for at udskyde valget om endelig uddannelse eller profession, der tiltaler de unge ved de gymnasiale uddannelser.

Nedenfor vises en forløbstegning af Jakobs uddannelsesforløb. Jakob er 20 år og går på interviewtidspunktet på en produktionsskole. På trods af at Jakob har to mislykkede forsøg med en gymnasial uddannelse, har han stadig en drøm om at gennemføre en gymnasial uddannelse. Jakobs forløb er et eksempel på et uddannelsesforløb for en gymnasiepresset ung.

GRAFIK. 3.2

De uddannelsesflakkende unge

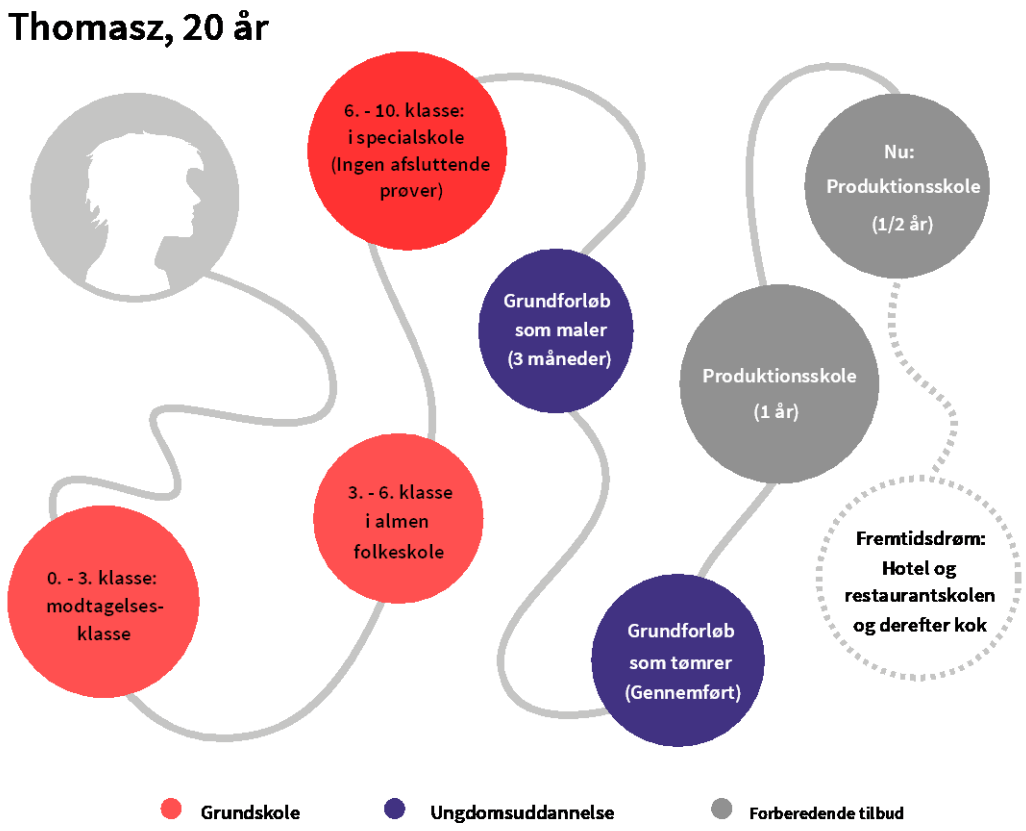
En tredje gruppe af de interviewede unge beskriver, at de endnu ikke har fundet et meningsfuldt projekt med uddannelse, og at de derfor har svært ved at træffe et valg om en ungdomsuddannelse. Denne gruppe har typisk påbegyndt flere ungdomsuddannelser og har også været i flere forberedende tilbud. Disse unge beskrives som uddannelsesflakkende.

Ligesom de øvrige interviewede unge ønsker denne gruppe unge at få en uddannelse, men de bliver hæmmet af en manglende afklaring vedrørende ungdomsuddannelse. Disse unge kan have en følelse af, at valget af ungdomsuddannelse er for uoverskueligt, og at det er et meget svært valg at træffe alene. Andre unge fortæller, at de oplever, at den vejledning, de har fået, ikke har givet dem kendskab til uddannelser, som de unge selv finder relevante.

En gruppe af disse unge er blevet vurderet ikke-uddannelsesparate til gymnasiet og har afprøvet flere erhvervsuddannelser og forberedende tilbud, uden at dette har hjulpet dem i forbindelse med deres søgen efter et uddannelsesmål.

Nedenfor vises en forløbstegning af Tomasz' uddannelsesforløb. Tomasz er 20 år og går på interviewtidspunktet på en produktionsskole. Tomasz har, inden han startede på produktionsskole, påbegyndt to erhvervsuddannelser. Når Tomasz er færdig på produktionsskolen, vil han starte på en tredje erhvervsuddannelse. Tomasz' forløb er et eksempel på et uddannelsesforløb for en uddannelsesflakkende ung.

GRAFIK. 3.3

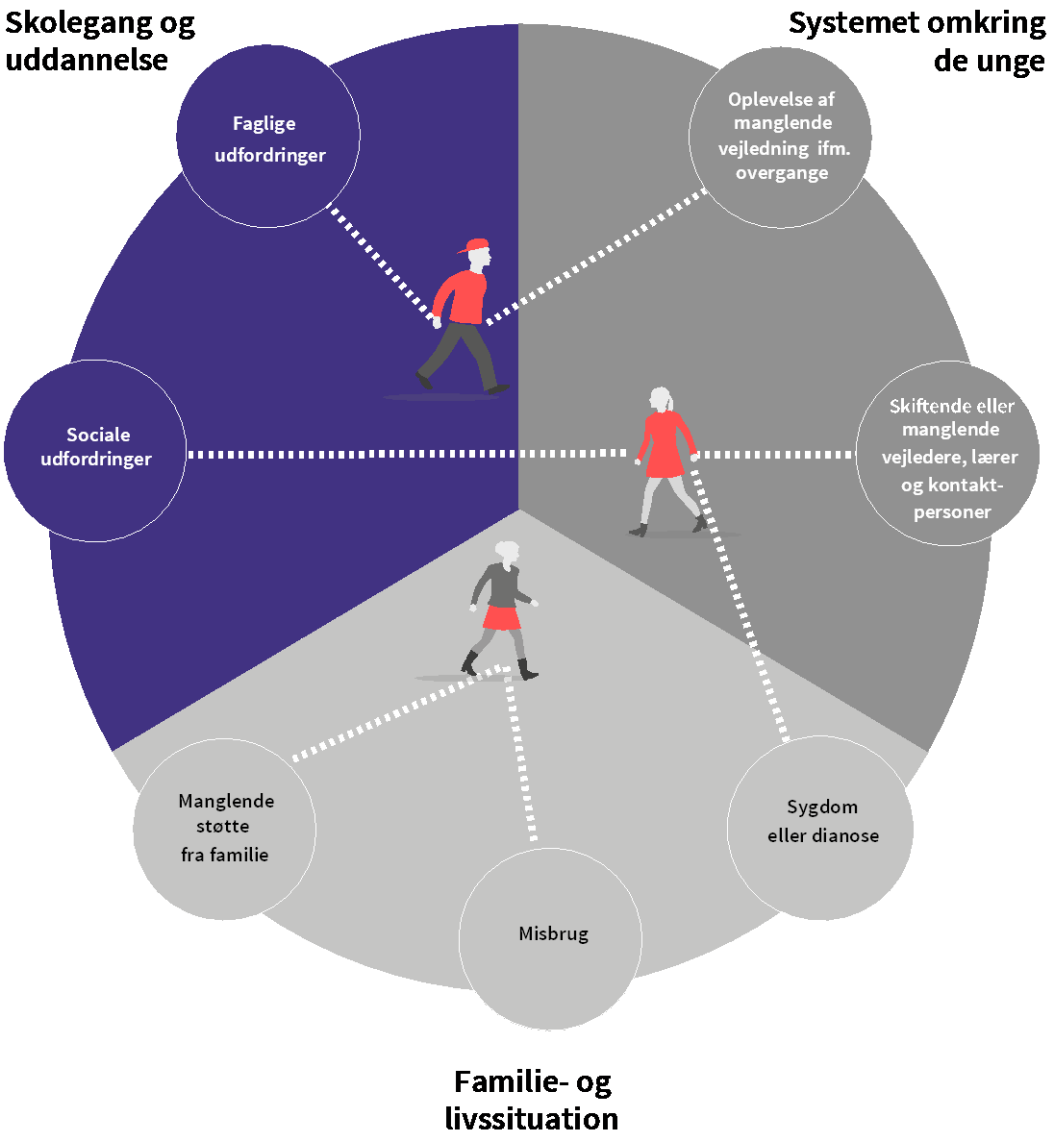

4 Hvad spænder ben for de unge?

De unge fortæller i interviewene om en række forhold, der har spændt ben for dem og er blevet barrierer for deres start på eller gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Der er tale om både barrierer, som er relateret til den unges skolegang (fx at den unge ikke har bestået folkeskolens afgangsprøve), barrierer, der er forbundet med den unges valg af en ungdomsuddannelse, og barrierer, der opstår i forbindelse med den unges møde med en ungdomsuddannelse. Barriererne, som de unge beskriver, optræder på tværs af de tre orienteringer mod uddannelse, der blev beskrevet i det foregående kapitel.

De barrierer, der fremgår af interviewene med de unge, kobler sig til tre områder af de unges liv. Disse områder er Skolegang og uddannelse, Systemet omkring de unge og Familie- og livssituation. Nedenstående figur viser de barrierer, der optræder i de unges fortællinger, grupperet inden for de tre områder. De tre farver i figuren illustrerer disse områder, mens boblerne inden for de farvede områder illustrerer barrierekategorier inden for området. Barriererne optræder i mange forskellige kombinationer hos de unge, ligesom barriererne kan forandre sig over tid. De stiplede linjer fra personerne i figuren ud til boblerne illustrerer eksempler på kombinationer af barrierer hos de unge.

GRAFIK. 4.1

4.1 Skolegang og uddannelse

Dette afsnit fokuserer på de unges erfaringer med grundskole, forberedende tilbud og ungdomsuddannelse. Afsnittet beskriver de unges oplevelser af udfordringer, som de har mødt i skole- og uddannelsestilbud, og som de peger på, er blevet barrierer for deres påbegyndelse eller gennemførelse af en ungdomsuddannelse.

I interviewene ser vi en tendens til, at nogle unge har haft faglige udfordringer, men har haft det godt socialt, mens andre unge har færre eller ingen faglige udfordringer og er blevet vurderet uddannelsesparate, men samtidig beskriver, hvordan sociale udfordringer har været en barriere for, at de har påbegyndt og/eller gennemført en ungdomsuddannelse.

4.1.1 Faglige udfordringer

Faglige udfordringer går på tværs af de unges fortællinger. Inden for kategorien faglige udfordringer fremgår følgende barrierer:

- Faglige udfordringer i et eller alle fag
- Faglige udfordringer i forbindelse med overgangen
- Vanskelige relationer til lærere i grundskolen.

Flere af de unge fortæller, at de har haft faglige udfordringer i grundskolen eller på en ungdomsuddannelse. Fx har de unge haft svært ved at følge med grundskolen i enkelte fag eller i alle fag eller svært ved at følge med fagligt, når de starter på en ungdomsuddannelse. Nogle unge fortæller, at de som følge af de faglige udfordringer har mistet motivationen for enkelte fag, mens andre fortæller, at de ikke kan se meningen med boglige fag. Derudover fortæller flere af de unge om, at vanskelige relationer til lærere i grundskolen har en betydning for, at de ikke kan lide at gå i skole. Disse unge oplever fx, at et vanskeligt forhold til en lærer har haft betydning for, at de enten ikke har spurgt læreren om hjælp, eller at læreren ikke har givet dem den hjælp, de har haft brug for. De tre aspekter af faglige udfordringer er blevet barrierer for de unge, da de ikke har oplevet at have fået den rette hjælp og mangler troen på, at de mestrer skole og uddannelse.

Faglige udfordringer i et eller flere fag

Flere unge vurderer, at de har udfordringer i flere fag, og begrunder det med, at de fx har indlæringsvanskeligheder eller koncentrationsbesvær. Andre unge beskriver udfordringer i et enkelt fag. De faglige udfordringer har betydet, at de unge i deres grundskoletid har oplevet ikke at kunne følge med i og mestre det faglige. En af de unge, der oplever at have haft udfordringer i flere fag, fortæller: "Jeg var ikke god til noget, og jeg kunne ikke følge med og var altid bagud." Hun forklarer, at hun derfor ikke kunne overskue at gå i skole og begyndte at pjække. En anden fortæller, hvordan indlæringsvanskeligheder har gjort det svært for hende at følge med i undervisningen:

> Jeg fik at vide i folkeskolen, at jeg har indlæringsvanskeligheder. Jeg fik lavet en test, der viste det. Derfor har det været svært i skolen. […]. Man skal have tingene forklaret anderledes, fordi man ikke forstår det på samme måde som andre. Man opfatter det ikke så hurtigt som andre, og det er irriterende, fordi man gerne vil være dygtig.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

For nogle af de unge relaterer deres faglige udfordringer i et eller flere fag sig til sent opdaget ordblindhed. Fx fortæller en ung, at hun grundet sent opdaget ordblindhed ikke fik ekstra hjælp i skolen, og at hun i dag stadig kæmper med udfordringer med hensyn til dansk:

> Jeg har hele mit liv lavet øvelser med mine forældre, fordi jeg gerne ville i normal skole. Og derfor derigennem er jeg blevet bedre til dansk, men det gør, at man ikke kan se min ordblindhed i skriftlig dansk, som er det, der testes. Det gør det svært, når man kun kan se min ordblindhed i tale.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Der er også eksempler på unge, der har udfordringer med faget dansk, men uden at være ordblinde. Disse udfordringer med dansk hænger for flere unge sammen med, at dansk ikke er deres modersmål. Flere unge fra denne gruppe giver dog udtryk for, at det blot tager længere tid for dem end for andre at lære dansk.

Flere unge italesætter også udfordringer med faget matematik. De unge fortæller, at de altid har haft svært ved matematik, og at de gerne ville have haft mere hjælp til det. Nogle unge siger blot, at "matematik ikke lige er dem", mens andre mere konkret beskriver deres udfordringer med matematik:

> Jeg er blevet testet for, om jeg var talblind, men det var jeg ikke, sagde de. Men jeg har ikke lært matematik i folkeskolen. Jeg var til ekstra matematik, og der stoppede jeg, fordi det kun var for tosprogede, og de sagde, at min familie skulle hjælpe.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

For nogle unge kom deres enkeltstående faglige udfordringer med dansk eller matematik til at skygge for deres samlede lyst til at gå i skole, og nogle unge fravalgte som følge heraf at gå til eksamen. Fx fortæller en ung, at han ikke gik til eksamen i folkeskolen, fordi han var overbevist om, at han ikke kunne klare det:

> Jeg gik ikke til eksamenerne, jeg har ikke afsluttet nogen eksamener. I folkeskolen troede jeg ikke rigtig på, at jeg kunne finde ud af skolen.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Flere unge peger også på, at de har været skoletrætte, og at det er blevet en barriere for deres lyst til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Årsagerne til de unges skoletræthed er mange, men de unge peger blandt andet på, at faglige udfordringer betød, at de havde svært ved at se meningen med skolen og mistede troen på deres egne evner – herunder troen på deres evne til at mestre skole og uddannelse. Flere af de unge har derudover ikke bestået folkeskolens afgangsprøve i dansk og matematik og har derfor ikke de faglige forudsætninger for at komme ind på en ungdomsuddannelse.

Faglige udfordringer i relation til overgangen

De faglige vanskeligheder kan betyde, at de unge ikke får de adgangsgivende karakterer i matematik og dansk ved folkeskolens afgangsprøve, hvilket får betydning for deres påbegyndelse af en ungdomsuddannelse, efter at der er blevet indført adgangskrav. En ung fortæller om, at hun gerne vil påbegynde en ungdomsuddannelse, men at det kræver, at hun starter i 10. klasse for anden gang:

> Adgangskravene med 02 til skolerne bremser for, at jeg kommer i gang. Når man har gået i 10. klasse én gang, så har man ikke lyst til at starte i 10. klasse igen. […]. Det kunne være en god ide, og jeg kunne få bedre karakterer, men jeg føler, at jeg ville falde tilbage, hvis jeg startede der igen. Så det har jeg valgt, at jeg ikke vil. Jeg kunne ikke overskue tanken om at starte på en skole og starte forfra for at få de karakterer, der skal til for at komme ind på en ungdomsuddannelse.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Flere unge oplever også faglige udfordringer, der er relateret til overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Flere unge betegner skiftet som fagligt vanskeligt og fortæller, at de oplevede at mangle støtte til at følge med på det højere niveau, de mødte på ungdomsuddannelserne:

> HF-tiden var en stor faglig kontrast i forhold til efterskolen; det var et højere fagligt niveau med nogle fag, jeg ikke havde haft siden folkeskolen, så jeg følte, at der var en masse faglige ting, jeg skulle indhente, og det syntes jeg, var svært at overskue, når det ikke gik godt.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

En gruppe unge beskriver ligeledes, at de blev overraskede over, hvor tidskrævende en gymnasial uddannelse er. Denne gruppe unge havde en forventning om, at de i gymnasiet kunne blive ved med at bruge meget tid på deres interesse for fx musik. For dem var det en overraskelse, at fagene i gymnasiet var så krævende, at de ikke kunne finde plads til at dyrke deres interesse, hvilket havde en betydning for, at de valgte at droppe ud af ungdomsuddannelsen.

Vanskelige relationer til lærere i grundskolen

En gruppe af de interviewede unge oplever, at vanskelige forhold til lærere i grundskolen har haft betydning for, at de ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse. Flere unge beskriver, at vanskelige relationer til lærere betød, at de ikke brød sig om at gå i skole, da de fx oplevede, at den vanskelige relation stod i vejen for, at de kunne få den hjælp, de havde brug for.

De vanskelige relationer til lærere italesættes af nogle unge som en oplevelse af, at en eller flere lærere ikke havde forståelse for deres behov for hjælp, fx som følge af en sygdom eller andre helbredsmæssige udfordringer. Fx fortæller en ung, der har udfordringer med angst:

> Jeg sagde bare ikke rigtig så meget i timerne. Jeg brød sammen i klassen, hvis vi fx skulle fremlægge i engelsk. […] Lærerne forstod det ikke rigtig, og det var ikke acceptabelt, at jeg ikke fremlagde, så de forsøgte at presse mig, men det kunne jeg ikke. Mine forældre prøvede at forklare mine lærere, at jeg havde angst, men det forstod de ikke rigtig, eller de tog sig ikke af det.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Andre unge fremhæver, at deres forhold til en lærer har været præget af konflikter og uoverensstemmelser. Det kan fx være, at en lærer har set sig sur på dem og ydmyget dem foran resten af klassen, hvilket i sidste ende har fået betydning for deres lyst til at lære, eller det kan være uoverensstemmelser mellem den unge og læreren, der er opstået som følge af lærerens manglende opmærksomhed over for eleven. En ung fortæller:

> Det var ikke intentionen på privatskolen at fremstå som en balladedemager, men problemet var, at der ikke blev taget hånd om os der, og hvis der ikke bliver gjort noget, så er det der, man råber højt, man kan jo finde alternative måder at stimulere sig selv på.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Uoverensstemmelserne mellem den unge og læreren kan betyde, at den unge ikke får den nødvendige hjælp til det faglige, men også, at den unge fastlåses i sin rolle som fx balladedemager.

Det er karakteristisk for de unges fortællinger, at relationerne til lærerne kan være skiftevis gode og dårlige, og der er sjældent tale om, at de unge har et konstant dårligt forhold til alle lærere. Et vanskeligt forhold til en enkelt lærer kan dog betyde, at den unge fx skifter skole, hvilket kræver meget energi og kan skabe unødvendig uro i hverdagen for den unge. Der er dog også eksempler på, at et skoleskift kan betyde, at den unge bliver en del af et skolemiljø, der passer bedre til ham eller hende. På den måde kan det, der indledningsvist er en barriere, blive en mulighed for at komme videre.

4.1.2 Sociale udfordringer

På tværs af interviewene beskriver de unge, hvordan sociale udfordringer i grundskolen eller på en ungdomsuddannelse har haft betydning for, at de ikke påbegynder og/eller gennemfører en ungdomsuddannelse. Dels oplever de unge, at forskellige former for negative sociale miljøer har haft en betydning for deres manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse, og dels oplever de, at de ikke har passet ind i den pågældende sociale sammenhæng.

Negativt socialt miljø

Flere af de unge oplever, at et negativt socialt miljø i løbet af deres grundskoletid, i et forberedende tilbud eller på en ungdomsuddannelse er blevet en barriere for deres påbegyndelse eller gennemførelse af en ungdomsuddannelse. I de unges fortællinger beskrives et negativt socialt miljø fx som dårligt sammenhold i klassen, slåskampe i gården eller en kriminel omgangskreds. Det negative sociale miljø bliver en barriere for den unge, når det kommer til at overskygge den unges faglige fokus, og/eller når det fører til afbrud såsom skoleskift, fx hvis den unge bliver smidt ud af skolen, eller hvis den unge selv vælger at stoppe som følge af dårlige relationer.

De unge, der har oplevet dårligt sammenhold i klassen, fortæller blandt andet om, hvordan der generelt har været for meget uro i klassen. Det nævner en af de unge som en årsag til, at hun afbrød 10. klasse:

> Der var meget drama der. Det fungerede ikke så godt. Det var ikke rart at være der socialt. Det var også grunden til, at jeg stoppede. Lærerne var fine nok.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Andre beskriver, hvordan de selv har været en del af de grupper, der har skabt et negativt socialt miljø på skolerne, og at det har taget deres opmærksomhed fra det faglige og i nogle tilfælde ført til kriminalitet. En af de unge fortæller om, hvordan et miljø med kriminalitet påvirkede det faglige miljø negativt:

> Der var mange, der havde en lidt hård attitude over for lærerne. […] undervisningen var dårlig, og derfor dannede vi nogle fællesskaber, hvor vi lavede noget ballade. Det sociale var på sin vis bedre, fordi undervisningen ikke var, som den skulle være. Vi begyndte at finde på nogle sjovere ting at beskæftige os med, der ikke handlede om det faglige, selvom vi så begyndte at lave nogle ting, vi ikke skulle. […]. Vi kunne fx finde på at bryde loven. Det er ikke noget, jeg er stolt af.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Oplevelser af ikke at passe ikke ind

Også oplevelser af ikke at passe ind i det sociale miljø i grundskolen eller på en ungdomsuddannelse træder frem på tværs af de unges fortællinger som begrundelser for ikke at begynde på eller færdiggøre en ungdomsuddannelse. En gruppe unge udtrykker fx, at de har været utilpasse, fordi de har følt sig anderledes end de andre unge eller har følt sig utrygge i det sociale miljø.

Flere unge beskriver, at de har klaret sig godt socialt og fagligt i grundskolen, og at de derfor er blevet vurderet uddannelsesparate til gymnasiet. De udtrykker samtidig, at de har haft svært ved at indgå i de sociale miljøer på en ungdomsuddannelse, fx på grund af aldersmæssige eller identitetsmæssige forskelle. En ung fortæller, at hun nogle gange godt kan lide at være alene, hvilket hun oplevede, at der ikke var plads til på gymnasiet:

> Jeg kan godt lide, at skolen skal være et trygt sted, for man er der hver dag, sådan havde jeg det ikke på gymnasiet. […]. Det var ikke fedt, fordi det er tit svært for mig at finde typer, der er ligesom mig. Jeg gik på en samfundsfaglig linje, hvor der er mange der godt kan lide at feste, hvis jeg havde gået på biotech havde det været noget andet og nogle andre typer. Jeg overvejede at skifte men kunne først få lov til jul, og jeg skulle bare væk.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Denne unge fortæller, at hun på gymnasiet forsøgte at skifte linje, da hun bedre kunne se sig selv på en mere naturvidenskabelig linje. Men da det ikke var muligt at skifte, valgte hun at afbryde sin ungdomsuddannelse.

For andre unge, der har påbegyndt HF, kommer de sociale udfordringer til udtryk, ved at de har følt, at de ikke passede ind på grund af deres alder. Om sin kortvarige HF-tid fortæller en ung:

> På VUC er der mange forskellige typer og mange forskellige aldre, og jeg var kun 17 år på det tidspunkt, så jeg var meget ung, da jeg gik på HF, i forhold til de andre. Så jeg følte mig ret udenfor, og det er jeg ikke vant til. Det fungerede ikke godt socialt.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

For en tredje gruppe unge udspringer deres sociale udfordringer af, at de er flyttet til Danmark fra et andet land. Det danske sprog bliver en barriere for deres sociale trivsel i en dansk grundskole eller på en dansk ungdomsuddannelse. Nogle unge har oplevet at blive drillet i skolen, fordi de ikke kunne sproget, mens andre unge har oplevet, at deres begrænsede dansksproglige kompetencer har betydet, at de holder sig tilbage og er for generte til at indgå i nye relationer. Det kan for nogle unge betyde, at de har svært ved at finde sig til rette i en dansk skolesammenhæng.

4.2 Systemet omkring de unge

Dette afsnit fokuserer på systemet omkring de unge og de professionelle, der har haft en vejledende funktion for de unge. Ud over UU-vejledere kan det fx være kontaktpersoner og sagsbehandlere. I afsnittet fremhæves barrierer inden for følgende to områder:

- Oplevelser af manglende vejledning i forbindelse med overgange
- Skiftende eller mange vejledere, lærere og kontaktpersoner.

4.2.1 Oplevelser af manglende vejledning i forbindelse med overgange

Flere af de interviewede unge oplever at mangle vejledning i forbindelse med overgange fra ét skole- eller uddannelsestilbud til et andet. Nogle unge oplever, at vejledningen ikke har bidraget til at klæde dem på til at kunne træffe et valg, mens andre fortæller om oplevelser af mangelfuld vejledning. Disse unge fortæller fx, at de er blevet vejledt til at starte på forskellige uddannelser for at prøve dem af, eller at vejlederen ikke har taget afsæt i de unges interesser. En tredje gruppe beskriver, hvordan de i en lang periode har set gymnasiet som det eneste rigtige valg, uden at de er blevet udfordret med hensyn til dette valg eller hjulpet til at reflektere over, om gymnasiet var det rigtige for dem.

Manglende afklaring

Som det fremgår af afsnit 3.1.1, ønsker de unge generelt en uddannelse, og de peger alle på vigtigheden af at få en ungdomsuddannelse. Opfattelsen af ungdomsuddannelsen og af, hvilken betydning den har for det liv, de unge kommer til at leve, betyder, at valget af ungdomsuddannelse for nogle unge kommer til at synes uoverskueligt.

Flere unge fortæller om en oplevelse af ikke at føle sig klar til at træffe et valg med hensyn til ungdomsuddannelse. Det handler blandt andet om, at de unge er blevet vurderet uddannelsesparate, men at de ikke selv oplever, at de er klar til at vælge ungdomsuddannelse. De unge i denne gruppe vælger typisk at starte i 10. klasse, selvom de ikke har behov for et fagligt løft. En af de unge, der begyndte 10. klasse for at opnå afklaring, fortæller:

> Jeg blev erklæret uddannelsesparat. Derefter vidste jeg ikke, hvad jeg skulle. Jeg valgte 10. klasse, selvom jeg ikke havde brug for det. Så ville jeg gerne have et socialt år og blive afklaret […] Det var sjovt, men jeg synes ikke, jeg lærte så meget. Jeg fik også dårligere karakterer til mine afgangsprøver. For mig var det et rent socialt år, og jeg var erklæret uddannelsesparat. Jeg ved ikke, om jeg vil sige, at det var et spildt år, men fagligt var det.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Nogle unge fortæller, at de har gennemført 10. klasse med et håb om at blive afklarede. Flere af disse unge oplever imidlertid, at de stadig ikke føler sig i stand til at tage et valg om en ungdomsuddannelse, når de afslutter 10. klasse, og starter derfor på en produktionsskole. Således har flere unge erfaringer med at deltage i flere tilbud efter hinanden, der alle har et afklaringsformål, uden at de unge dog er nået frem til en afklaring. En af de unge siger:

> Vejlederne manglede at fortælle om de muligheder, der var. Det var lidt sløvt, de sagde "tag det her sted" og fortalte ikke om andre steder. Jeg har snakket med vejlederen her i 10. klasse, han var også lidt sløv, han foreslog også 10. klasse. Så skulle jeg tage 10. efter 10. igen, og det skal jeg ikke.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Oplevelser af manglende afklaring og progression kan skabe frustration og træthed hos de unge og få den betydning, at uddannelsessystemet kommer til at synes uoverskueligt.

Ufuldkommen vejledning

Flere af de interviewede unge er, jf. ovenstående afsnit, uafklarede med hensyn til valg af ungdomsuddannelse. En gruppe af disse unge oplever, at den vejledning, de har fået, har været ufuldkommen, da den ikke har hjulpet dem af med deres tvivl eller har taget afsæt i deres egne evner, interesser eller foreløbige uddannelsesmål.

Nogle unge oplever at have været overladt til sig selv i junglen af uddannelsestilbud. Det kan fx handle om, at de unge ikke har haft kendskab til deres muligheder. En ung fortæller:

> Jeg har manglet viden om, hvilke muligheder der er for mig, som ikke er så meget til de boglige fag og heller ikke vil have beskidte hænder.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Samme unge fortæller desuden, hvordan ufuldkommen vejledning for ham også er kommet til udtryk ved, at han har manglet hjælp fra sin vejleder til de mere praktiske ting, fx med hensyn til at udfylde ansøgningsskema i forbindelse med optagelsesprocedurer på ungdomsuddannelserne. En gruppe unge har også en oplevelse af, at den vejledning, som de har fået, har været overfladisk. Fx fortæller en ung, at han oplever, at hans vejleder ikke har fortalt fyldestgørende om de forskellige muligheder:

> Vi havde en UU-vejleder på skolen, som var flink, men jeg føler ikke, hun hjalp mig. Hun fortalte, hvad der var: efterskole, 10. klasse, gymnasiet og erhvervsuddannelse. Så forklarede hun, hvad det var, men det var mere, at erhvervsuddannelser er håndværk, og gymnasiet er alt andet.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Andre unge fortæller, at de er blevet vejledt til at afprøve forskellige uddannelser, uden at de vidste, hvad uddannelserne indebar, og uden at vejlederen tog højde for dem og deres interesser. En af disse unge beskriver fx, at han startede på en maleruddannelse, som han afbrød efter tre måneder, hvorefter han påbegyndte en anden erhvervsuddannelse, som han heller ikke kunne se sig selv i:

> Det var ikke lige mig – jeg kunne ikke lide at male, det lugtede mærkeligt. Var der ca. tre måneder. Jeg fik det præsenteret i skolen, der var mulighed for elevplads. Jeg snakkede med min UU-vejleder, som syntes, jeg skulle prøve ting af. Og så gik jeg videre til en anden [uddannelse], der har noget med transport at gøre. Der gik jeg til en afsluttende prøve på grundforløbet, som jeg bestod. Men jeg gider ikke efter det og dropper ud, og så tager jeg på produktionsskole.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Ufuldkommen vejledning kan dermed få den betydning, at nogle unge indgår aftaler med vejledere uden rigtig at vide, hvad det indebærer. Det kan medføre, at den unge afbryder ungdomsuddannelsen efter kort tid. Derudover kan ufuldkommen vejledning blive en barriere, når den unge ikke oplever at få den nødvendige hjælp til at få øje på de forskellige muligheder for uddannelse og fx vælger at starte i 10. klasse for at udskyde valget om ungdomsuddannelse.

Gymnasiet som det rigtige valg

En gruppe unge fortæller, at de i en lang periode har set gymnasiet som det eneste rigtige valg og først senere har fundet ud af, at de ikke kan gennemføre denne uddannelse. Disse unge er ikke nødvendigvis blevet vejledt til at vælge gymnasiet af en vejleder, men er blevet opfordret til det af forældre og venner, ligesom det generelt har ligget i luften, da de har været fagligt dygtige. En af de unge beskriver, hvordan hans mor ønskede, at han tog en gymnasial uddannelse, og at hun blev bekymret, da han valgte at afbryde uddannelsen:

> Min mor var bekymret, fordi hun gerne ville have, jeg gik på gymnasiet og fik en uddannelse og tog den lette vej. Men da jeg sagde, at jeg havde det dårligt, der tror jeg godt, hun kunne mærke, at jeg ville stoppe, og nu bakker hun mig op, men i starten var det "uh, er du sikker på, du vil?". For det er et sats, men det går godt, og jeg synes, jeg er blevet god og kan få noget arbejde i den branche.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

En stor del af de unge, der ser gymnasiet som det rigtige valg, er blevet vurderet uddannelsesparate til gymnasiet og har derfor ikke modtaget individuel UU-vejledning. De unge starter derfor på gymnasiet, uden at de har talt med en vejleder om valget. Efter at være startet på en gymnasial uddannelse oplever flere unge imidlertid at have valgt forkert, fx fordi de ikke socialt og personligt har

været modne til det. En ung fortæller blandt andet om, at hun startede i gymnasiet, fordi det var det, man gjorde, men at hun droppede ud efter kort tid og startede i 10. klasse i stedet:

> Så gik jeg ud af 9. klasse og startede på gymnasium. Det gjorde jeg, fordi det lidt er det, man gør, og fordi jeg ikke syntes, der var andre muligheder. Jeg havde ikke overvejet 10. klasse, jeg klarede mig godt fagligt, og jeg følte ikke, jeg havde brug for et ekstra år. Det viste sig ikke at være sjovt. Det var lidt for meget med ansvar for egen læring, hvor lærerne virkede ligeglade.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Blandt de uddannelsesparate unge, der ikke gennemfører gymnasiet, er der dermed eksempler på unge, der har været præget af en ide om gymnasiet som det rigtige valg for dem, men som ikke har følt sig tilpas i gymnasiet og derfor har afbrudt ungdomsuddannelsen. Det kan være, fordi de unge ikke har fundet plads til at dyrke deres interesse for fx musik og derfor heller ikke har oplevet at kunne være sig selv, eller fordi de unge ikke har kunnet håndtere at have ansvar for egen læring.

4.2.2 Skiftende og mange vejledere, kontaktpersoner og sagsbehandlere

Flere af de unge beskriver, at de har haft en række vejledere, kontaktpersoner og/eller sagsbehandlere i deres forløb, og at det har været svært for dem. Skiftende og mange professionelle voksenrelationer bliver en barriere for en særligt sårbar gruppe unge, som fx kæmper med sociale eller psykiske problemer, eller som ikke har nære voksenrelationer i fx familien. Disse unge kan opleve at få afbrudt kontakten med de professionelle, som skulle have hjulpet dem videre, og som de har knyttet et tæt bånd til. En af de unge fortæller om de mange skift med hensyn til professionelle:

> Hvis jeg fra 9. klasse havde haft en fast vejleder, der ikke havde sluppet mig, før jeg havde fundet noget andet, og på produktionsskolen havde haft en bedre vejleder, som ikke havde sluppet mig, så tror jeg, det havde hjulpet mig. Jeg ville gerne have en fast vejleder enten fra kommunen eller fra de steder, jeg var, som kunne hjælpe mig videre og sørge for, at jeg ikke blev sluppet helt.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Flere af de unge fortæller om mange og skiftende vejledere, kontaktpersoner og sagsbehandlere og om, hvordan det er svært at skulle gentage sin historie igen og igen. En ung siger:

> [Jeg har haft] fem forskellige kontaktpersoner og to sagsbehandlere. […]. Det har været svært at have så mange forskellige personer omkring sig – man har skullet gentage sin historie så mange gange, det er hårdt. Det er ned i strukturen. "Hvor vil du hen? Hvad skal du nu?" Man skal hele tiden tage et skridt tilbage.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Nogle af de unge fortæller om, at de har knyttet bånd til og dannet nære og trygge relationer til den enkelte vejleder, kontaktperson eller sagsbehandler. Det kan fx ske i mangel på tætte bånd i familien og som en konsekvens af, at de ofte står over for at skulle dele deres mest personlige oplevelser med den professionelle. Det kan derfor opleves som et svært brud for de unge, når de tilknyttes en ny professionel. Fx fortæller en ung: "Jeg var meget tæt knyttet til min sagsbehandler. Ham har jeg haft siden før kostskolen, det har været psykisk svært for mig at skifte." De relationer, som de unge opbygger, betyder meget for, at de oplever at kunne gebærde sig i hverdagen og dermed også i skole- og uddannelsessammenhænge. For sårbare unge kan skiftende relationer betyde, at de unge oplever at blive overladt til sig selv af nogle nære og trygge relationer, hvilket kan få konsekvenser for de unges uddannelsesforløb, da viden mellem professionelle risikerer at gå tabt, og den unge mister sin tillid til systemet.

4.3 Familie- og livssituation

Dette afsnit fokuserer på de udfordringer, der relaterer sig til de unges familie- og livssituation, og som for nogle unge bliver barrierer for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Det kan fx handle om unge, som ikke oplever at finde støtte hos familien, eller om unge, der bruger meget energi på at håndtere udfordringer, der er relateret til misbrug, sygdom eller diagnose. Afsnittet beskriver barrierer inden for følgende kategorier:

- Manglende støtte fra familien
- Misbrug
- Diagnoser og sygdom.

4.3.1 Manglende støtte fra familien

Manglende støtte fra familien er en af de barrierer, der fremgår af de unges fortællinger. Den manglende støtte fra familie kommer til udtryk på forskellig vis i de unges fortællinger:

- Nogle unge oplever, at deres forældre mangler faglige kompetencer og derfor ikke kan hjælpe dem med hensyn til deres skolegang.
- Nogle unge har ustabile familierelationer og kan derfor ikke finde hjælp i familien til at håndtere uforudsete hændelser.
- Nogle unge har været udsat for forældresvigt og i et enkelt tilfælde seksuelt overgreb.

Manglende almenfaglige færdigheder i familien

En gruppe af de interviewede unge fortæller, at de ikke kan få hjælp derhjemme, fx til lektier, fordi deres forældre ikke har tilstrækkelige faglige færdigheder til at hjælpe.

Hos nogle af de interviewede unge hænger oplevelser af manglende almenfaglige færdigheder i familien sammen med, at deres forældre ikke kan tale dansk, mens andre fortæller, at deres forældre har personlige udfordringer, fx som følge af sygdom, diagnose, ulykke eller manglede uddannelse. Fx fortæller en ung, at hun aldrig har kunnet få hjælp til lektier af sin mor, fordi moren har varige mén efter en bilulykke:

> Min mor kunne ikke hjælpe. Det har ikke altid været nemt at bo med min mor. Jeg har altid godt kunnet finde ud af det faglige, men har haft problemer med at få lavet lektier, fordi min mor ikke kunne hjælpe mig med det. Den rolle havde min mor ikke så meget.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

En anden ung fortæller, at han ikke hjemmefra blev opmuntret til at deltage aktivt i skolen, hvilket ifølge den unge hang sammen med, at hans forældre ikke selv havde en uddannelse, og at interessen for det skolemæssige ikke var til stede i hjemmet:

> Det med at sidde og læse en bog, det sagde mig ikke noget. Mange er skoleklar hjemmefra, men det har mine forældre ikke sørget for.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Ustabile familierelationer og uforudsete hændelser

En gruppe af de unge fortæller, at de har ustabile familierelationer og derfor ikke har et familiært sikkerhedsnet, hvor de kan få hjælp til at håndtere fx uforudsete hændelser, der kan have betydning for deres skolegang. De uforudsete hændelser får betydning for de unges skolegang, da de kræver meget opmærksomhed og energi af de unge. Nogle unge oplever, at en forælder bliver alvorligt syg, eller at et familiemedlem dør. For andre unge har en abort taget al energi. Derudover er uforudsete hændelser som flytning og forældres skilsmisse også med til at fjerne de unges opmærksomhed fra skolen. De unge har ofte ikke kapacitet til at håndtere de uforudsete hændelser, og det er derfor ofte i sådanne tilfælde, at de unge falder fra skole og uddannelse.

Flere af de interviewede unge fortæller, at en af deres forældre i løbet af de unges skoletid blev alvorligt syg. Det kan betyde, at de unge bruger meget tid og energi på at bekymre sig om deres forældres helbred. Den energi, de før forælderens sygdom havde lagt i grundskolen eller en ungdomsuddannelse, brugte de nu på at bekymre sig. Derudover beskriver flere unge, at sygdom i den nære familie kan betyde, at de unge bliver meget bange for selv at blive ramt af samme sygdom.

Forældres sygdom har i flere tilfælde alvorlige konsekvenser for de unges psykiske tilstand. Fx fortæller en af de unge om depression som følge af sin fars sygdom, som samtidig betød, at den unge blev bevidst om, hvordan han selv ønskede at leve sit liv. Her var der ikke plads til uddannelse; han ønskede ikke at leve som sin far, som han havde set arbejde hårdt hver dag blot for at blive syg og ikke have mulighed for at bruge de penge, han havde tjent:

> Jeg ved ikke, om det var en depression, men jeg gik ikke i skole i 7. og 8. klasse. Hele verden faldt sammen omkring mig, da min far fik kræft. […] Han har arbejdet sig selv ihjel og slæbt og slidt. At se ham komme hjem hver dag og lægge sig ned og ikke være der. Men bare spare penge op, og så kan han ikke bruge dem bagefter. Sådan kan jeg ikke leve. Så i 9. klasse var jeg sådan, at "jeg skal ikke bruge det til noget. Jeg skal ikke være gammel."
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Flere af de unge beskriver, hvordan skolegang og uddannelse bliver meningsløst, når alvorlige uforudsete hændelser såsom alvorlig sygdom og dødsfald indtræffer. En af de unge fortæller, hvordan hendes liv blev vendt på hovedet, efter at hendes far døde:

> Da jeg var 14 år, døde min far, og det gjorde, at jeg ikke kom i skole. Min verden bliver vendt 180 grader, og alt er meningsløst. Man bliver filosofisk, har livet en mening, og det er svært at have en hverdag, når der ikke er noget, som er meningsfyldt. Det havde ikke så meget med skolen at gøre, men jeg var der næsten aldrig. Men når jeg var der ... de kunne godt lide mig, og jeg var fagligt dygtig. Og fik gode karakterer. Der var tre måneder, hvor jeg ikke var der. Jeg begyndte at komme lidt, men kom meget for sent. Det var lidt svært. Jeg var i dyb sorg og havde det ikke godt, så derfor var det svært at gå i skole.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Når de unge ikke får den nødvendige hjælp til at håndtere ustabile familierelationer og uforudsete hændelser, kan det betyde, at den unge falder fra sit skole- eller uddannelsestilbud, da den unge ikke har energi til at håndtere begge dele.

Forældresvigt

En gruppe af de unge taler om mere direkte forældresvigt. De unges oplevelser af svigt fra deres forældre spænder fra manglende psykisk og social hjælp til misbrug og overgreb. Nogle af de unge oplever, at deres forældre har svigtet dem, fordi de ikke har hjulpet dem psykisk og socialt. Disse unge beskriver, at deres forældre har hjulpet dem med praktiske ting og lektier, men ikke har hjulpet dem med problemer af anden karakter. Fx fortæller en af de unge om, at hendes forældre ikke kunne acceptere, at hun havde det dårligt, hvilket betød, at den unge manglede hjælp fra sin familie til at håndtere sine udfordringer:

> Min mor har vidst, hvordan jeg har haft det, men hun har ikke været der mentalt for mig – men ordnet de praktiske ting. Og min far er rigtig dårlig til at snakke om problemer, og det var rigtig svært […]. De har ikke været gode til at acceptere, at jeg havde det svært, og vi har ikke rigtig kunnet tale om det, og jeg havde nok brug for, at de viste, at det var okay, at jeg havde det, som jeg havde det.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Andre unge fortæller, at deres forældre har været alkoholikere eller misbrugere på anden måde, og at de er blevet svigtet af deres forældre. Fx fordi de unge ikke kunne bo hos deres forældre, fordi forældrene ikke formåede at skabe et hjemmemiljø, der var egnet for børn og unge at bo i. En enkelt af de interviewede unge fortæller desuden, at hun har været udsat for overgreb fra sin stedfar. I en lang periode påvirkede det også hendes forhold til hendes mor, der forblev sammen med stedfaren efter overgrebet:

> Min stedfar laver overgreb på mig, og han sidder inde i en måneds tid. Jeg kan ikke koncentrere mig, og det fungerer ikke at bo hjemme, fordi vi ikke kan være i nærheden af hinanden. Så min mor vælger at sige, at vi skal finde på noget andet, enten bo et andet sted eller gå i skole et andet sted. Så jeg kommer på kostskole. Jeg har været meget vred på hende på grund af hendes forhold til min stedfar.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Denne unge beskriver, at overgrebet i hjemmet og det vanskelige forhold til moren betød, at hun ikke kunne koncentrere sig om og se meningen med at gå i skole og udviklede et hashmisbrug for at forsøge at håndtere sin situation.

4.3.2 Misbrug

En gruppe unge fortæller, at de har haft et hashmisbrug, der har fået konsekvenser for deres uddannelsesforløb. De unge fortæller, at hashmisbruget har påvirket både deres mentale tilstand og deres fysik og nævner besvimelse, vægttab, søvnløshed og depression som eksempler på følger af misbruget. Det går igen i de unges fortællinger, at hashmisbruget startede, fordi de havde svært ved at håndtere udfordringer, som i flere tilfælde var relateret til manglende social og psykisk støtte fra forældrene.

En af de unge fortæller, at han begyndte at ryge hash som 12-årig, og at han i en treårig periode røg hash dagligt. På et tidspunkt begyndte han også at sælge stoffer. Den unge fortæller, at hans hashmisbrug startede, fordi han ikke følte, at han passede ind i skolen. Siden han holdt op med at ryge hash, har han haft problemer med søvnløshed og i perioder også depression. Den manglende søvn og depressionen har betydet, at han ikke kan fungere i skolen:

> I sommerferien op til 6. klasse begyndte jeg at ryge hash, som 12-årig. Og i 7. klasse var det meget slemt, og skolen ragede mig. Der fik jeg ikke succes. Jeg tog ud med kammerater og lavede alt muligt andet. Efter 7. klasse begyndte jeg at sælge det i skolen. Og det blev jeg taget i. […]. Jeg har haft problemer med søvnløshed, siden jeg stoppede med at ryge. Jeg kunne komme i skolen uden at have sovet i to døgn. Så tænkte jeg, at det gad jeg ikke, og tog hjem.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

En anden ung fortæller, at hendes misbrug begyndte, fordi hun omgikkes andre unge, der havde et misbrug. Ligesom de andre unge, der har erfaringer med misbrug, fortæller hun, at hun følte, at misbruget hjalp hende med at håndtere et problemfyldt forhold til sin familie. Den unge fortæller, at hun blev smidt ud af skolen kort før eksamen som følge af hashmisbruget:

> Jeg havde en veninde og en kæreste, der også havde et misbrug. Det var noget, vi havde et fællesskab omkring. Jeg følte, at det hjalp mig i forhold til de ting, jeg baksede med, men det kan jeg godt se nu, at det ikke gjorde. Det gjorde det nemmere at stå op og være sammen med nogle, som havde de samme problemer, og vi havde noget at være sammen om.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Samtidig med at de interviewede unge fortæller, at de i dag har stoppet deres hashmisbrug, bliver det tydeligt, at også et tidligere misbrug for nogle unge er en barriere for at starte på og gennemføre en ungdomsuddannelse, fordi det tidligere misbrug endnu påvirker de unges tilstand.

4.3.3 Diagnoser og sygdom

Flere unge fortæller om egne diagnoser eller sygdomme, der på forskellig vis påvirker eller har påvirket deres skolegang og som følge heraf også deres mulighed for at påbegynde eller gennemføre en ungdomsuddannelse. De unge nævner ADD, ADHD, angst, Aspergers syndrom, autisme, borderline, depression, personlighedsforstyrrelser, PTSD og spiseforstyrrelser. Nogle unge oplever, at de har været for mærkede af deres diagnoser og sygdomme til at gennemføre et skole- eller uddannelsestilbud, mens andre unge oplever, at skoler og uddannelser ikke har kunnet rumme og håndtere deres sygdom eller diagnose, og at de har været nødsaget til at stoppe på skole eller i uddannelsesforløb.

Nogle unge fortæller, at de har det for svært eller tidligere har haft det for svært til at gå i skole. Denne gruppe unge fortæller, at de enten har været for syge til at gå på en ungdomsuddannelse, eller har været for syge til at gå i skole i løbet af deres grundskoletid, hvilket fx har betydet, at de ikke har bestået folkeskolens afgangsprøve. I et tilfælde har sygdomme og behandlinger i sundhedsvæsnet taget så meget tid og energi fra en ung, at hun ikke har haft energi til også at koncentrere sig om en ungdomsuddannelse. Hun fortæller:

> Jeg bliver kastet lidt frem og tilbage i systemet i forhold til behandlingen af min psykiske tilstand. Det er helt klart det, der har påvirket min skolegang, og at jeg ikke har kunnet fokusere på videre uddannelse og sådan noget.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Mens nogle unge oplever, at de er for syge til at kunne deltage i undervisningen på fx en ungdomsuddannelse, fortæller andre, at de har oplevet, at skoler og uddannelsesinstitutioner ikke har kunnet rumme og håndtere deres diagnose eller sygdom, og at de som følge heraf har måttet afbryde et skole- eller uddannelsesforløb. Fx fortæller en ung:

> Jeg havde det rigtig svært. Jeg har haft angst i mange år, og jeg fik en depression, og det blev alt for meget, også alt for meget for andre omkring mig på efterskolen, så derfor besluttede de, at det var bedst, at jeg stoppede og fik styr på det hele. […]. Det blev bare værre og værre. Jeg ville virkelig gerne gå der, for det var det, alle gjorde, og jeg havde en ide om, at jeg ville få en chance for at udvikle mig, men det var slemt fra starten, og til sidst blev folk bange for mig, fordi de havde set, at jeg havde skåret i mig selv. Så de begyndte at tage afstand fra mig, og derfor havde jeg ikke nogen at snakke med, og så kunne jeg lige så godt stoppe, fordi det var hårdt for alle andre, og det var også hårdt for mig. Jeg snakkede med min lærer om, hvordan jeg havde det. De truede mig med at smide mig ud, hvis jeg blev ved med at skære mig, ikke spiste og ikke mødte op til undervisningen.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Andre unge oplever, at de blev syge af at gå på en ungdomsuddannelse. En af de unge fortæller, at han fik en depression, mens han gik i gymnasiet. Han havde en følelse af ikke at være ordentligt til stede og ikke have mulighed for at yde sit bedste, når det blev krævet af ham. Især følte han, at han ikke havde tid til at koncentrere sig om både gymnasiet og musikken, hvilket gjorde ham deprimeret, og derfor faldt han fra ungdomsuddannelsen:

> Jeg blev deprimeret, og jeg havde ingen motivation til at lave noget. Først gik det ud over skolen og derefter det sociale, at jeg ikke ville ud og drikke, og til sidst gik det ud over min inspiration og musikken, og det kunne jeg ikke klare. […]. Så fik jeg det dårligt, fordi jeg følte, at jeg var hoppet med på et spor, fordi man skulle det. Jeg følte, at det var ligegyldigt og ude af kontrol.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Diagnoser eller sygdomsforløb kan blive en barriere i de unges uddannelsesforløb og gøre det vanskeligt for de unge at begynde på eller gennemføre en ungdomsuddannelse. Enten fordi de er for syge til at gennemføre en ungdomsuddannelse, eller fordi de har været syge tidligere i deres skoleforløb og derfor ikke har tilstrækkelige kompetencer til at følge med på en ungdomsuddannelse eller ikke kan opfylde adgangskravene.

5 Virksomme elementer i et fremtidigt system

Dette kapitel præsenterer en række elementer, der relaterer sig til de unges behov med hensyn til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Det kan dels være behov, som de unge selv giver udtryk for og oplever i forbindelse med at kunne påbegynde og fortsætte på en ungdomsuddannelse. Dels kan det være behov, som den unge ikke selv giver udtryk for, men som med afsæt i de unges barrierer, er vigtige at tage hånd om, hvis den unge skal blive klar til at gå videre til og gennemføre ungdomsuddannelse.

Under interviewene med de unge har der ikke blot været fokus på de unges oplevelser af barrierer for uddannelse, men også på elementer, som de unge oplever, imødekommer deres behov, og som kan bidrage til at understøtte og aktivere deres motivation, læring og fastholdelse i forbindelse med skole og uddannelse. De unges oplevelser af virksomme elementer er blevet drøftet på en workshop med professionelle omkring de unge. Således bygger de elementer, der præsenteres i kapitlet, både på perspektiver fra de unge selv og på oplevelser hos de professionelle omkring de unge.

Kapitlet fremhæver fire virksomme elementer på tværs af grundskole, forberedende tilbud og ungdomsuddannelse, som ifølge de unge og de professionelle kan påvirke de unges gennemførelse og fastholdelse på tværs af uddannelsestilbud. De fire elementer, der fremhæves, er:

- Rummelige læringsmiljøer
- Vejledning til et meningsfuldt projekt med uddannelse
- Tid og rum til at modnes
- Inkluderende ungemiljøer.

De enkelte elementer har på tværs af de unges fortællinger en positiv betydning for deres motivation, læring og fastholdelse. Samtidig er det vigtigt at understrege, at de unge i forskellig grad savnet disse elementer i deres brogede forløb, og at de unges barrierer i nogle tilfælde har overskygget de virksomme elementer. Dette på trods af, at de professionelle fra de forberedende tilbud genkender en række af de elementer, som de unge peger på som virksomme. Herudover er det vigtigt at understrege, at det er forskelligt, hvilke elementer de unge selv har oplevet og fremhæver som betydningsfulde. Dette da de unge som nævnt udgør en differentieret gruppe, der hver især er udfordret af forskellige kombinationer af barrierer.

5.1 Rummelige læringsmiljøer

Som beskrevet udgør de interviewede unge en meget differentieret gruppe. Flere unge beskriver sig selv som fagligt udfordrede og/eller skoletrætte, mens andre unge ikke er fagligt udfordrede, men har det svært af andre grunde, fx vanskeligheder forbundet med diagnoser eller sygdom eller problemer med at tage ansvar for egen læring. Derfor er det centralt, at uddannelsestilbuddene, herunder både grundskole, forberedende tilbud og ungdomsuddannelser, møder de enkelte unge i rummelige læringsmiljøer. De unges og de professionelles perspektiver på rummelige læringsmiljøer kan sammenfattes i tre aspekter:

- Faglighed
- Relationer
- Fleksible rammer.

Perspektiverne inden for faglighed handler blandt andet om undervisning, der tager afsæt i den enkelte elevgruppes behov, og i den forbindelse har fokus på varieret undervisning, undervisning, der inddrager fysisk aktivitet og virkelighedsnære opgaver. Perspektiverne vedrørende relationer handler fx om tillidsfulde lærer-elev-relationer, hvor eleven fx oplever at kunne tale med sin lærer om udfordringer og at blive taget seriøst. Perspektiverne vedrørende fleksible rammer handler fx om, at der tages højde for, at nogle unge har behov for en kortere skoledag eller for at deltage i et forberedende tilbud i længere tid end den normalt tilladte periode.

I forbindelse med drøftelserne på workshoppen med de professionelle blev der delt forskellige synspunkter, der vedrører de tre aspekter. Overordnet set beskriver de professionelle, at de tre aspekter forudsætter, at der er kompetente og motiverede lærere, som har forudsætninger for og er interesseret i at hjælpe de unge på vej.

I relation til faglighed peger de professionelle på undervisning, der tilrettelægges, så den tager afsæt i og tilpasses den pågældende elevgruppe. På den måde giver undervisningen eleverne mulighed for at få positive erfaringer med undervisning og skolegang.

Med hensyn til relationer understregede de professionelle vigtigheden af, at der i en elev-lærer-relation gives ansvar til eleverne ud fra en forståelse af, at eleverne skal have plads til at udvikle sig fagligt, og at de netop udvikler sig, når de får ansvar. Det kan fx handle om, at læreren giver eleven en opgave og herefter giver eleven mulighed for selv at forsøge at løse opgaven, hvorefter læreren samler op.

Når det gælder fleksible rammer, pegede de professionelle blandt andet på vigtigheden af individuelle aftaler med de unge med hensyn til fx mødepligt, ligesom der kan stilles færre faglige krav eller mindre krav til en gruppe af elever. Derudover pegede de professionelle på individuelle indsatser, der fokuserer på, at den unge får 02 i dansk og matematik og dermed kan få adgang til en ungdomsuddannelse.

Rummelige læringsmiljøer, herunder faglighed, relationer og fleksible rammer, optræder også i de unges fortællinger om succesoplevelser i deres grundskoletid eller i et forberedende tilbud. De unges perspektiver på de tre aspekter præsenteres i de følgende tre bokse.

Rummelige læringsmiljøer set fra de unges perspektiv – faglighed

Varieret og differentieret undervisning skaber motivation

Flere af de interviewede unge fremhæver, at de i forbindelse med forskellige former for varieret og/eller differentieret undervisning fandt skolen interessant og kunne bevare koncentrationen. De unge kan fx opleve varieret undervisning, når tavleundervisning kombineres med aktive opgaver, fx i grupper, eller med praktisk arbejde. En af de unge fortæller her om, hvordan han oplever undervisningen på en produktionsskole:

> Det er både tavleundervisning, jeg lærer meget af, fordi man kan stille spørgsmål, og så meget hands on og praktisk, hvis man har et spørgsmål, så forklarer læreren det ikke bare på tavlen, men siger også "kom herover og se det". Det er en fed måde at lære på.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Flere af de interviewede unge fortæller om, hvordan forskellige former for praktiske eller kreative elementer i undervisningen har haft en positiv betydning for deres læring. Det kan fx være undervisning uden for klasselokalet eller at arbejde med noget fagligt ved at bruge hænderne frem for at bruge tavlen eller bøgerne:

> Det var fedt at gå i skole i de fag, hvor vi kom ud i naturen og lavede praktiske ting. Det med at komme ud og lave noget fysisk, det har hjulpet mig. Jeg skal have det helt ned i hånden. Jeg er bedre til at lære matematik selv, hvis jeg sidder udenfor, end hvis jeg sidder indenfor i et lokale.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Desuden fremhæver de unge differentieret undervisning som virkningsfuldt. Det handler for de unge om, at undervisningen skal tage hensyn til, at en klasses elever kan være på forskellige niveauer. Når de unge oplever at modtage undervisning, der passer til deres niveau, er det med til at motivere dem til at deltage i undervisningen. En af de unge fortæller, at han særligt på produktionsskolen har oplevet, at lærerne er gode til at undervise på mange niveauer, og at han derfor har lyst til at deltage.

Virkelighedsnære opgaver

Flere af de unge fortæller, at opgaver, der tager udgangspunkt i reelle problematikker, eller som på anden måde er virkelighedsnære, hjælper dem til at se, i hvilke situationer de skal bruge de kompetencer, de tilegner sig. Det virker særligt motiverende for de unge, der kan have svært ved at se, hvad de skal bruge de forskellige fag til, og derfor også har svært ved at finde mening med undervisningen. De unge fremhæver fx, at det kan have betydning for deres motivation, hvis deres lærere er faguddannede.

> Vores lærer er god til reportage, for det er hun uddannet i. Hun kender en kendt fotograf, og vi skulle tage billeder ud fra hendes stil, og det var fedt at få undervisning i det fra en, som faktisk kender fotografen. Det virker ægte og ikke bare, som skal læses i en lærebog.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Adgang til den nødvendige hjælp

Flere af de unge, der har faglige udfordringer, fremhæver den undervisning, de har modtaget i diverse støttetimer, ekstraundervisning eller specialundervisning som særligt virkningsfuld. Ekstraundervisningen giver de unge adgang til den nødvendige lærerstøtte, da der ofte er færre elever pr. lærer i ekstraundervisningen. Flere unge beskriver de succesoplevelser, som de har fået igennem ekstraundervisningen:

> Det var hyggeligt nok at blive taget til side og få noget alenetid med en lærer og få nogle succesoplevelser der. Det var en af de gode ting ved skolen. Jeg fik hjælp i dansk og engelsk. Vi var tre-fire elever, der fik hjælp – det var nogle af mine gode veninder. Man lærte noget af hinanden og fik hjælp. Det var ikke kedeligt, det var faktisk ret sjovt, og man fik lavet noget.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Flere af disse unge fremhæver det derfor som meget positivt, at en lærer har været opmærksom på deres behov og har hjulpet dem, så de kunne få støttetimer.

Rummelige læringsmiljøer set fra de unges perspektiv – relationer

Tillidsfulde relationer mellem lærere og elever

En gruppe unge fremhæver den tillidsfulde relation, de har eller har haft til deres lærer, som betydningsfuld med hensyn til fastholdelse og læring i det forberedende tilbud. At lærerne viser tillid til de unge, kan bidrage til at styrke de unges tillid til lærerne. Tillidsfulde relationer indebærer for de unge, at lærerne har en venlig fremtoning og taler pænt til de unge. Det er vigtigt for, at de unge oplever et trygt læringsmiljø og ikke holder sig tilbage med hensyn til at spørge om det, de er i tvivl om. Derudover fremhæver de unge et personligt forhold til lærerne, hvor de unge kan tale om personlige emner med deres lærere, hvis de føler, der er noget, de har brug for at tale om. Fx fortæller en ung:

> Jeg tror bare ikke, at det er alting, jeg har brug for at dele med mine forældre; jeg tror, at det er den der ungdomsting – nogle ting skal bare ikke komme ind over hinanden.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Både unge, der har et godt forhold til deres forældre eller andre voksne familiemedlemmer, og unge, der mangler nære voksenrelationer, fremhæver, at et tillidsfuldt forhold til læreren bidrager til at give dem en oplevelse af et trygt læringsmiljø.

Oplevelsen af at blive taget seriøst og få ros kan skabe progression

Flere unge fremhæver anerkendelse fra de voksne som vigtigt med hensyn til læringsmiljøet. En anerkendende tilgang kan bidrage til at give de unge en oplevelse af, at de mestrer deres rolle i relation til skole og uddannelse. Anerkendelse handler for de unge om, både at de oplever at blive taget seriøst, og at de oplever at få ros.

De unge fortæller, at det har positiv indvirkning på deres læring, når de oplever, at deres lærere tager dem seriøst. Flere unge fortæller, at de på produktionsskolerne mødes som andet end blot elever, og at denne tilgang, hvor de mødes med ansvar og har et mere ligeværdigt forhold til deres lærere, har positiv betydning for deres tro på sig selv. Fx fortæller en ung, der ønsker at komme til at arbejde med noget kreativt, at han oplever at blive taget seriøst på produktionsskolen:

> Lige meget hvad man laver, så er det rart at blive taget seriøst, især når det er noget kreativt, og ikke hele tiden bare blive mødt med "ej, okay", så er det fedt at blive mødt med noget seriøst. Og det har de hjulpet med.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Flere af de unge beskriver, at de udvikler sig og bliver mere selvstændige af de situationer og positioner, som lærerne sætter dem i på produktionsskolerne. Fx kan opgaver, der giver de unge ansvar og udfordrer dem på den helt rigtige måde, hjælpe de unge til at blive mere selvstændige, hvilket fx kan hjælpe dem med at lære at strukturere deres hverdag.

Derudover beskriver de unge vigtigheden af, at lærere roser dem for deres arbejde og hjælper dem med at få øje på de potentialer, de har, fx ved at fremhæve faglige succeser. En af de unge siger:

> Jamen, jeg tror, at det handler rigtig meget om at rose for de små ting, så man bliver motiveret til at få mere ros og mere faglig succes. Så jeg tror, at lærerne var rigtig gode til at rose og give konstruktiv kritik, og det var nok det, jeg havde brug for.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Lærere, der møder eleverne i øjenhøjde og med humor

Flere unge fremhæver, at det er vigtigt for deres læring, at lærerne formår at indgå som en del af fællesskabet i klassen eller på holdet. De unge peger her på lærere, som de har et mere ligeværdigt forhold til end til lærere i den traditionelle lærerrolle. De unge fremhæver særligt lærere, der møder dem i øjenhøjde. Fx fortæller en ung om sin oplevelse af en god lærer:

> Det kommer meget an på måden, de underviser på, og om de bliver og kan snakke efter timen, eller om de bare skal have en kop kaffe. Det har jeg altid godt kunnet lide ved at gå i skole i Danmark i forhold til, hvad man hører fra andre lande, hvor din lærer ikke er din ven. Det synes jeg, er trist, for jeg synes godt, dine lærere kan være dine venner. Det gør det lidt sjovere.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

De unger fremhæver også vigtigheden af humor i klasselokalet. De fremhæver fx, at det er vigtigt, at en lærer har humoristisk sans, da det bidrager til at fange de unges opmærksomhed.

Rummelige læringsmiljøer set fra de unges perspektiv – fleksible rammer

Individuelle aftaler med afsæt i den unges behov

De unge beskriver blandt andet, at de i de forberedende tilbud oplever at blive mødt af lærere og vejledere, der ser deres behov og prioriterer disse behov højere end strukturer og regler i systemet. Fx er der eksempler på unge, der fremhæver, at de har fået mulighed for at blive på en produktionsskole længere end normalt tilladt, så de kunne bestå dansk og matematik på 9.-klasseniveau, ligesom der er eksempler på unge, der får lov at blive på en produktionsskole, indtil de skal starte på en ungdomsuddannelse, også selvom de unge så vil gå på produktionsskolen i længere tid end den normalt tilladte periode.

En af de unge fortæller om den betydning, det har haft for hende, at lærerne og vejlederne i et forberedende tilbud anerkendte hendes behov og gav hende en ekstra chance frem for at smide hende ud:

> Jeg var for dårlig til at møde op og kom på pause i et par uger eller en måned. […]. De burde bare smide mig ud, men de kunne mærke, at jeg gerne ville det, og jeg havde det psykisk dårligt. Og det betød meget for mig. […] Når man stater på produktionsskole, så ved de godt, at man har haft en kringlet vej. Det med, at jeg havde det dårligt og havde svært ved at møde. Andre steder ville man have smidt mig ud, men her fik jeg en pause.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Viden om den unges behov inddrages

Flere af de unge, der har en vanskelig familiemæssig baggrund, fremhæver, at de har brug for en voksen, der er tilgængelig og kan indtage en forældrelignende rolle. Disse unge finder ikke kun de gode voksenrelationer hos lærere eller vejledere, men også hos kontaktpersoner på deres bosted eller hos sagsbehandlere. For disse unge er det derfor vigtigt, at den viden om deres behov, som kontaktpersonen eller sagsbehandleren har, bringes i spil i forbindelse med tilrettelæggelsen af fleksible rammer, der bidrager til at skabe et rummeligt læringsmiljø.

En af de unge fortæller fx om, at hun har brug for hjælp til fremmøde, hvilket hun taler med sin kontaktperson om:

> Jeg kan snakke med min kontaktperson, så tit jeg vil, jeg ringer bare eller sender en sms. Jeg er også blevet kørt. Det er vigtigt med en kontaktperson, fordi det hjælper mig med at møde op. Hvis de ikke havde kørt mig i dag, var jeg ikke kommet. Det med at tage skridtet ud over mine egne grænser. Efter mit misbrug har jeg skullet starte forfra med mange ting. Det er ligesom at skulle starte med at tale igen.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

For denne unge er det afgørende, at hendes behov for hjælp til at blive mødestabil tages med i betragtning i forbindelse med påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. For hende indebærer fleksible rammer på en ungdomsuddannelse derfor, at hun får hjælp til at komme af sted om morgenen og til at komme igennem dagen.

Derudover fremhæver en gruppe unge det vigtige i, at de professionelle voksne hjælper dem med at få klarhed over eventuelle diagnoser, og at viden om diagnoserne indgår i tilrettelæggelsen af deres uddannelsesforløb. De unge fremhæver, at klarheden over en diagnose giver

dem selv og skolen mulighed for at handle på baggrund af diagnosen og hjælpe dem igennem hverdagen:

> Jeg kom igennem børnepsykiatrien og havde en masse tests og samtaler. Det var overvældende og stressende, men også rart, fordi jeg igennem samtalerne fandt ud af, hvorfor jeg gjorte ting, som jeg gjorde.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

5.2 Vejledning til et meningsfuldt projekt med uddannelse

De interviewede unge kan deles op i tre grupper, der på forskellig vis har brug for vejledning til at få et meningsfuldt projekt med uddannelse: unge, der har behov for hjælp til at lægge en konkret plan for vejen til en bestemt ungdomsuddannelse, unge, der har behov for at blive udfordret med hensyn til deres uddannelsesplan og unge, der har behov for hjælp til at finde et grundlæggende projekt med uddannelse.

1. De unge, vi betegner som foreløbigt afklarede, har i nogle tilfælde behov for hjælp til at lægge en konkret plan for vejen til en bestemt ungdomsuddannelse. Disse unge har et meningsfuldt projekt med uddannelse, men mangler hjælp på vejen til at realisere deres projekt. Det kan fx handle om, at de mangler de almenfaglige kompetencer, der kræves, for at de kan komme ind på en relevant ungdomsuddannelse. Denne gruppe unge kan have behov for hjælp til at lægge en plan for, hvordan de opnår disse kompetencer og herigennem kan realisere deres uddannelsesprojekt.
2. De unge, vi betegner som gymnasiepressede, og de unge, som har store kreative ambitioner, har i nogle tilfælde behov for vejledning med henblik på at blive udfordret med hensyn til deres plan eller få hjælp til at udarbejde en plan B. Dette bliver fx tydeligt, når de gymnasiepressede unge fortæller, at de har svært ved at opgive deres planer om en gymnasial uddannelse på trods af dårlige erfaringer med flere påbegyndte forløb på gymnasiale uddannelser, eller når de kreative unge hænger fast på produktionsskolerne, fordi de fx ikke kan opgive drømmen om en dyr privat forfatteruddannelse, som de ikke har råd til.
3. De unge, vi betegner som uddannelsesflakkende, har behov for vejledning, der grundlæggende hjælper dem med at finde frem til et projekt med uddannelse. Uden det har de unge svært ved at finde vej igennem uddannelsessystemet. Disse unge har særligt behov for hjælp til at finde mening og formål med en bestemt ungdomsuddannelse, så de ikke påbegynder forskellige ungdomsuddannelser blot for at falde fra. Et meningsfuldt projekt er med til at motivere de unge til at holde fast og fortsætte uddannelsen, også når det er svært.

På workshoppen drøftede de professionelle blandt andet rammerne for vejledningen af unge. De professionelle fremhævede blandt andet, at vejledningen skal hjælpe de unge, der allerede har et projekt med uddannelse og er godt på vej til at udvikle en plan, så de kan opnå de almenfaglige kompetencer, der er nødvendige for at nå det sidste stykke. Derudover er der en opgave for vejledningen med hensyn til at hjælpe de unge, som ikke kan finde et meningsfuldt projekt med uddannelse, med at opnå en motivation for uddannelse, samt med at udfordre nogle unge, når det gælder deres uddannelsesplan, og hjælpe med at finde frem til et alternativ. Fælles for vejledning til

alle unge er for det første, at vejledningen skal sikre, at den unge selv kan se meningen med forskellige indsatser samt den røde tråd i det samlede forløb. For det andet er det afgørende, at den unges projekt med og plan for uddannelse tager udgangspunkt i den unges egne ønsker og meninger, samt at en plan ikke ses som noget, man fastlægger én gang for alle, men som et dynamisk værktøj, der understøtter den unges proces og løbende justeres, alt efter om den unge får flere erfaringer eller ændrer holdninger.

De professionelle understreger i den forbindelse vigtigheden af en samlet vejledningsindsats. En samlet vejledningsindsats skal forebygge det tab af viden om den unge, der i dag ofte sker, når den unge skifter fra én indsats til en anden, eller når unge deltager i flere indsatser, der er forankret i forskellige forvaltninger. De professionelle oplever, at det er afgørende at have et indgående kendskab til de unges forløb og forudsætninger for, at de unge kan vejledes optimalt, og at indsatserne kan tilrettelægges, så de passer til de unge. De professionelle fremhæver fx, at det er nødvendigt at kende de unge og deres historie, før vejlederne kan vurdere, om de unge har behov for at blive udfordret med hensyn til deres uddannelsesmål, eller om de unge skal have hjælp til at lægge en plan for vejen til målet. I forbindelse med problematikken med hensyn til tab af viden fremhævede de professionelle blandt andet Triangelsamarbejdet i Københavns Kommune, der er et tværsektorielt samarbejde, som nedbryder silotænkningen og sikrer, at viden ikke går tabt mellem indsatser og forvaltninger. Samtidig betyder samarbejdet, at de unge fritages fra at skulle fortælle hele deres historie igen, hver gang de møder nye professionelle.

I relation til vejledningen af de unge pegede de professionelle på problematikker, der ligger i forlængelse af at vejlede unge, der har en drøm, der vurderes som urealistisk. Fx kan unge være så determinerede med hensyn til deres ønske om gymnasiet, at de ikke tager imod vejledning, som fokuserer på andre ungdomsuddannelser.

I boksen herunder fremhæves en række nedslag i de unges oplevelser af at få et mål med uddannelse og lægge en plan for, hvordan de når målet.

Vejledning til et meningsfuldt projekt med uddannelse set fra de unges perspektiv

De unge peger på flere elementer, der har haft betydning for, at de har fundet motivationen til og et meningsfuldt projekt med uddannelse. Nogle unge har fundet frem til deres mål igennem personlige relationer, mens andre beskriver, at fx en samtale med en lærer eller vejleder eller et forløb på en produktionsskole har hjulpet dem. Fx fortæller en ung om vejledning, der tog udgangspunkt i hans interesser og hjalp ham med at finde et mål og også en plan for at nå frem til målet:

> Jeg snakkede med en vejleder på efterskolen om, at jeg gerne ville kombinere musikken med skolen. Han hjalp mig med at tage kontakt til HF og musiklinjen. I april tog jeg hjem for at få styr på HF efter efterskolen – jeg tog selv til derhen og fik styr på det.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Nogle unge har svært ved at pege på netop de elementer, der har haft betydning for, at de har fundet et mål med uddannelse, men det er en generel opfattelse blandt de interviewede unge,

at et meningsfuldt projekt med uddannelse er essentielt for, at man kan påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. En ung sætter ord på frustrationen over ikke at vide, hvad man vil, og på endelig at have fundet et uddannelsesprojekt:

> Jeg har altid været meget neutral i forhold til uddannelse – jeg ved ikke rigtig, hvordan jeg skal forholde mig til det. Jeg har det bare sådan, at man skal have en uddannelse, og det skal selvfølgelig være sjovt. Jeg ville ønske, at jeg havde fundet ud af, hvad jeg ville, noget tidligere. Hvis jeg vidste, hvad jeg ville, så behøvede jeg ikke at have gået igennem alle de pauser og jobs. Jeg vil gerne være frisør. Min moster har altid arbejdet som frisør – hende har jeg altid set op til, og så tænkte jeg, at den vej kan jeg også tage. Hende snakker jeg meget med. Jeg tror, det bliver meget sjovt.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

En gruppe unge beskriver også oplevelsen af at have en bestemt plan for ungdomsuddannelse, fordi de oplever, at der ikke er reelle alternativer. Her fortæller en ung, hvordan vejledningen havde en særlig rolle med hensyn til at hjælpe hende med at se, at det gængse mål ikke nødvendigvis er den rigtige for hende:

> Det var provinsen, og man skulle bare vælge gymnasiet, så jeg valgte gymnasiet, men da jeg kom på gymnasiet, begyndte jeg at indse, at man kan gøre andre ting og tage andre veje. Da jeg indså, at man kan gøre det, man har lyst til, fik jeg det meget bedre psykisk. Det betyder, at jeg nu kan stå op kl. syv om morgenen. Jeg har lyst til at stå op. Det var UU-vejlederen, som hjalp mig med at se, at jeg måske skulle tage en mere kringlet vej, og det er meget rigtigt.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

5.3 Tid og rum til at modnes

Både unge og professionelle har henholdsvis under interviewene og på workshoppen understreget, at nogle unge har behov for at modnes, før de er klar til at træffe et valg om ungdomsuddannelse eller indgå i miljøerne på ungdomsuddannelserne. Fx ender en gruppe unge med at påbegynde forskellige ungdomsuddannelser, fordi de føler sig pressede til at starte på en ungdomsuddannelse, før de er klar til at tage en beslutning om, hvilken uddannelse de ønsker. Andre unge påbegynder en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse, men ender med at droppe ud, fordi de ikke er modne til at tage det ansvar for egen læring, der forventes på en ungdomsuddannelse. I begge eksempler ender de unge med en følelse af nederlag, fordi de ikke har formået at fuldføre det uddannelsesprojekt, de har påbegyndt.

I forbindelse med drøftelserne på workshoppen understregede de professionelle pointen om, at mange unge tabes i forbindelse med overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse på grund af, det de professionelle beskriver som manglende modenhed. Det er derfor vigtigt, at der i de forberedende tilbud skabes rammer, der er meningsfulde for unge, og hvor de kan arbejde med noget, de interesserer sig for, mens de gennemgår en modningsproces. I den forbindelse er det afgørende, at de unge ikke oplever, at de så at sige placeres i en modningskælder, hvor de står stille. Flere professionelle understregede, hvordan tilbud som produktionsskoler med fokus på kreativt eller praktisk arbejde kan være med til at modne eleverne – også til de boglige ungdomsuddannelser.

I den følgende boks fremhæves nedslag i de unges fortællinger, der giver eksempler på, hvordan nogle unge har brug for tid til at modnes, og på, hvilke indsatser de oplever som givtige i den forbindelse.

Tid og rum til at modnes set fra de unges perspektiv

Flere unge peger på, at de i de forberedende tilbud har fundet tid og rum til at blive klar til en ungdomsuddannelse. Fx fortæller de unge, at de har oplevet personlig udvikling i de forberedende tilbud som følge af succesoplevelser på både det faglige og det sociale plan. En af de unge fortæller her om, hvordan sociale succeser har haft betydning for hendes personlighed:

> Da jeg startede på andet halvår på højskolen, blev jeg mere selvsikker, for pludselig var jeg den, folk kom til, og jeg satte gang i mange ting, og jeg blev en del af højskolens udvalg. Det var et modningsforløb. I første halvdel af højskoleåret prøvede jeg mange ting af, og i sidste halvdel af højskoleåret oplevede jeg meget social succes og blev bedre til at springe ud i nye ting.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Flere af de unge fremhæver også sammenhænge, hvor de har fået mulighed for at dyrke noget kreativt, som betydningsfulde. Selvom den unge ikke har planer om at uddanne sig inden for det praktiske eller kreative felt, beskriver de unge på tværs af interviewene, at de lærer meget af kreativt eller praktisk arbejde. Det kan fx være at lære at færdes i sociale fællesskaber eller at tage hånd om personlige udfordringer. En ung fortæller fx, at han har lært at sætte sig et mål og afslutte et forløb:

> Min lærer siger, at jeg jo ikke skal være fotograf, men at det er vigtigt at sætte sig et mål og gøre tingene færdige og ikke droppe ud og smide det væk. Selvom det ikke er foto, jeg vil, så kan jeg bruge det. Også til at udtrykke mig selv. Og finde ud af, hvad jeg vil. Derfor er det også fedt, at vi kan arbejde individuelt. Så kan jeg redigere og høre musik og dagdrømme, tænke over livet, og hvad jeg skal.
>
> (Interviewet ung, uddannelsesflakkende)

Flere unge fortæller også, at de på fx produktionsskolerne har fundet noget at stå op til. Kombinationen af undervisning i fx dansk eller matematik og undervisning i praktiske eller kreative fag motiverer de unge, der fortæller, at de oplever, at de har lyst til at stå op om morgenen, og at denne rytme har en positiv betydning for fx deres psykiske tilstand.

5.4 Inkluderende ungemiljøer

De unge har behov for at omgås andre unge, som de oplever at trives med, før de kan finde sig til rette i et skole- og uddannelsestilbud. For de interviewede unge har gode, ligeværdige relationer til andre unge en betydning for deres trivsel, personlige udvikling og opbygning af selvværd og selvtillid, hvilket er med til at gøre dem modtagelige for undervisning og læring. Inkluderende ungemiljøer i skole- og uddannelsestilbuddene fremstår som en forudsætning for de unges fastholdelse i og gennemførelse af uddannelsestilbud.

Inkluderende ungemiljøer blev ikke drøftet på workshoppen med de professionelle, men bliver omtalt som noget virkningsfuldt på tværs af de interviewede unge. I det følgende fremhæves en række nedslag i de unges oplevelser af gode relationer til andre unge. De handler alle på forskellig vis om fællesskaber, som de unge kan identificere sig med, og hvor de unge oplever at blive anerkendt.

Inkluderende ungemiljøer set fra de unges perspektiv

En oplevelse af at passe ind

Flere af de unge fortæller om inkluderende ungemiljøer og sociale succesoplevelser i relation til efterskole, 10. klasse eller produktionsskole. De unge fremhæver, at de her i højere grad end eller til forskel fra grundskolen eller ungdomsuddannelser har oplevet plads til forskellighed, og at det har haft en positiv betydning for, at de kunne starte på et nyt kapitel og udvikle sig personligt. De unge oplever, at det her er okay at skille sig ud, og at der i ungdomsfællesskabet er en forståelse for den enkeltes barrierer og behov, når det handler om at kunne deltage i fællesskaberne. Inkluderende ungemiljøer er således blandt andet kendetegnet ved, at de unge oplever at passe ind blandt de andre unge.

Flere unge fremhæver, at det er vigtigt, at man hjælper og støtter hinanden med hensyn til den enkeltes udfordringer. En af de unge fortæller fx, hvordan hun på produktionsskolen oplevede at passe ind socialt, da der blandt de andre unge var en accept af og forståelse for hendes udfordringer:

> Jeg startede på teaterlinjen, men skiftede til danselinjen – og det var virkelig fedt, og alle tog virkelig godt imod mig. Jeg forsøgte også at komme over min angst, og det var virkelig bare helt fantastisk. Det er det første sted, hvor det er okay, at jeg har angst – det bliver forstået. Det er første sted, hvor jeg føler, at jeg passer ind – alle passer ind her. Folk er støttende, og de viser, at det er okay, at jeg er sårbar.
>
> (Interviewet ung, gymnasiepresset)

Når de unge oplever at passe ind, kan det have en betydning for, at de også motiveres til at møde op og deltage i undervisningen.

Fælles situation og fælles interesse

Flere unge oplever at finde værdi i at danne mindre fællesskaber med unge, der er i samme situation som dem selv. Fx fortæller unge, der er flyttet til Danmark for nylig, at fællesskabet med andre unge i det forberedende tilbud giver dem en oplevelse af ikke at være alene, og at det giver dem tryghed midt i alt det nye, fx med hensyn til at påbegynde en ungdomsuddannelse:

> Vi er en gruppe på seks piger, det er ret hyggeligt. […]. I 10. klasse er det os, der ikke har været i Danmark så længe. Men på [erhvervsuddannelsen] er jeg sammen med dem, der er født her; så er det godt, jeg kender en, for det kan være svært at få nye venner til at starte med. Det har betydet noget.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Flere af de unge fortæller også, at de har oplevet sociale succeser igennem større fællesskaber på produktionsskolerne. Disse fællesskaber bliver fx opbygget om en fælles interesse, og selvom de ikke nødvendigvis har helt tætte relationer, oplever de unge, at disse fællesskaber, hvor de nørder om en interesse, har stor betydning for deres trivsel i de forberedende tilbud. En

af de unge fortæller, at det at have en fælles interesse kan skabe et fælles drive med hensyn til at blive bedre:

> På mit hold er vi alle seriøse og vil det gerne, og det giver et kreativt skub, og vi snakker ikke om andet end lyd og musik, og det er fedt. Der var et fælles drive for at blive bedre.
>
> (Interviewet ung, foreløbigt afklaret)

Den fælles interesse kan således være med til at motivere den unge til at gennemføre sit forløb.

Samlet viser kapitlet, at de unge og de professionelle langt hen af vejen er enige om, hvilke elementer, på tværs af grundskole, forberedende tilbud og ungdomsuddannelse, der har betydning for de unges motivation, læring og fastholdelse.

De unge og de professionelle peger på, at rummelige læringsmiljøer er virksomme, da gruppen af unge på de forberedende tilbud er en meget differentieret gruppe med forskellige kombinationer af barrierer, der hver især har behov for, at indsatser og tilbud tager udgangspunkt i deres individuelle barrierer og behov.

Vejledning til et meningsfuldt projekt med uddannelse fremhæves af de unge og de professionelle, da de unge på forskellig vis oplever behov for hjælp at lægge en konkret plan for, hvordan de skal nå den ungdomsuddannelse de ønsker, har behov for at blive udfordret på deres plan eller har behov for grundlæggende hjælp til at finde et projekt med uddannelse.

Både de unge og professionelle fremhæver desuden, at det er vigtigt, at de unge i de forberedende tilbud finder tid og rum til, at de kan blive klar til at tage et valg om ungdomsuddannelse eller indgå i miljøerne på ungdomsuddannelserne. Forkerte eller for hurtige beslutninger, kan give en oplevelse af nederlag, der kan smitte af på den unges selvforståelse.

Afslutningsvis fremhæver de unge inkluderende ungemiljøer som et afgørende element. Inkluderende ungemiljøer er vigtige, da de unge her får fællesskaber, som de unge kan identificere sig med, og hvor de unge oplever at blive anerkendt.

På trods af, at de professionelle fra de forberedende tilbud genkender en række af de elementer, som de unge peger på er virksomme, har de unge i forskellig grad savnet disse elementer i deres brogede forløb. Og de unges barrierer har i nogle tilfælde overskygget de virksomme elementer.

Appendiks A – Litteraturliste

Ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse (2017): *Bedre veje til en ungdomsuddannelse*. Opsummering af anbefalingsområder til regeringen.

EVA (2016): *De unge i målgruppen for de forberedende tilbud*. Analyse af målgruppen for tilbud, der forbereder til ungdomsuddannelse og beskæftigelse.

KORA (2016): *Bedre veje til ungdomsuddannelse*. Indhold, værktøj og metoder (delopgave 2).

Unge i uddannelsesforberedende tilbud i Københavns Kommune

© 2017 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: Jesper Rais

ISBN (www) 978-87-7182-038-6

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk